

Musamu kásonika Malaku Malaku Khotidi ya mukanda

Musamu wa Bukheti kásonika Malaku wubati zonga kwena bakidisitu bana bakonda kala boosu mu kisina kya bayuta. Wenina Musamu wa Bukheti wa khufi kuluta. Mu kati dyandi mweku meni ditadidi kileki kya Yesu. Mweku phi keti malongi ma kaleyi mana ma Yesu. Kaasi Malaku yandi kabati hana phi mameni ma lawu ma kutundakana, kubeluka yi matendu. Muna mambu mahika, wubati hana tsikiningi ya mambu yina yikondi muna Misamu mya Bukheti myahika.

Musamu wa Bukheti kásonika Malaku wubati landa, mu kimvuka, ndonga ya mambu bwosu básonikabwa muna Misamu mya Bukheti mya Mathayi yi Luka. Kaasi meni dyenina hanga mukhenda wa kuyitwakisa. Tukidila mulonga wa theti, wubati songila Yesu hanga «Mwana wa Nzambi» (1:1). Bela-bela yi tsuka ya Musamu wa Bukheti, Mwana wa Nzambi wufwini, wa kukhoka ha kitakani kimosi (15:39).

Muna kyati kya theti muna byodi bya mukanda (1:1—8:26), Yesu kazodiku ni batu batekila bakula bwa buthwena keti nati kenina yandi. Kabati buka bambefu, kabati kukwasa bitembu bya mbi, kabati zonga yi hamu. Batu babati dihyula: «Nati kenina mutu yandu?» Kaasi Yesu wuzimbudini kwena baba bisi dibanzila ni

bamuzayi: «Luzimbulaku kwena mutu keti nati yenina.»

Kyati kya zodi muna byodi bya mukanda (8:27—16:20) yibati natisa mu kubakula keti bweti kenina Yesu mwana wa Nzambi.

Batu ba bunzambi ba bisi Loma bakala sangwadila batu bambuta babana bákala koma hanga banzambi. Batu meni babana bakala hanga mambu hanga ma kuyituka, bázayakana lawu, bákala yi kinunga muna mambu ma phasi moosu.

Kinga, Yesu kenina Mwana wa Nzambi, mu kutambwasaka mu kukala mutu wa kyedika yi mu kulemvukaka kwena Nzambi. Bwabuna, bwámunatisa mu kunyokuka yi kufwa. Kwakala balonguki ba Yesu bábakulabwoku bwabuna mu mbala mosi; bamulosidini Yesu mu tangwa dina babati muzengila lufwa. Satudiyoni mosi wa ku Loma wubati zimbula, mu kumumona Yesu kufwa: «Mu kyedika, mutu yandu, Mwana wa Nzambi kakadikini!»

Yesu, tangwa kabati dizonzila yandi-meni, kabati disongila hanga Mwana wa mutu. Nzonzidi meni yayina yibati songila mutu wuna káheka Nzambi hamu dyosu, dyakala hamu dya kufundisa yi dya kulolula. Yibati songila hika ni Yesu kákala mutu kyedika. Nzonzidi meni yayina yibati songila diswekamu dina dibati zinga kimutu kyandi yi kitumu kyandi.

Musamu wa Bukheti kásonika Malaku wubati hyula kyufu: «Nati kenina Yesu?» Heku mutu wufwani mu kuvutula mvutu bwa buthwena. Mukanda wa Malaku wubati landisa nzila yina

kálanda Yesu. Wubati sadisa mu kubakula, malembi-malembi, keti nati kenina Yesu.

Malongi ma Yowani Mubotiki
(Mth 3:1-12; Luk 3:1-18; Ywn 1:19-28)

¹ Luyandiku Iwa Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu, Mwana wa Nzambi

² bwosu bwásonama mwena Mbikudi Yesaya: «Phitikini mbambala wama ku thwala ya ngeyi, kikuma kya kukuyidika nzila.

³ Yi yandi wuna wubati kalunga muna nganga: Yidikenu nzila ya Pfumu, sungikenu mikinda myandi.»

⁴ Bwabuna kálubuka Yowani, kakala botika muna nganga, amana weka longa mbotika ya ku-soba bikalulu kikuma kya ndoluka ya masumu.

⁵ Bisi kinzunga kya Yuteya boosu yi bisi Yelusalemi boosu bakala kwenda kwakuna kwena yandi amana bakala tambula mbotika kwena yandi, muna Yolutani, yi kufungunaka masumu ma bawu.

⁶ Yowan^a kakala wavwata muledi wa mwika mya kamela yi mukaba wa tsibu muna mbunda; kakala dya baphasu yi bwiki bwa mu tseki.

⁷ Kakala longa: «Kabati kwisa kuna manima ma meni, wuna wenina yi ngolu kuluta meni; amana kutu meni ndungiku mu kuzenzama amana yikutumuna musinga wa tsabatu zandi.

⁸ Meni yikala lubotika mu mamba, kaasi yandi kakwisa lubotika mu Kitembu Kyatoma.»

^a 1:6 1:6 Yowani Mubotiki

*Mbotika yi kimeka kya Yesu Kidisitu
(Mth 3:13; 4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)*

⁹ Muna bilumbu meni bina Yesu kátuka ku Nazaleti, hata dya Ngadidi, hanga bamubotiki kwena Yowani muna Yolutani.

¹⁰ Buna kalubuka Yesu mu mamba, kámona zilu dikanguki yi Kitembu Kyatoma kukulumuka kwena yandi hanga yembi.

¹¹ Ndinga yáyukalakana kuna zilu: «Ngeyi wen-ina Mwana wama watondama; mwena ngeyi tsini kyesi kyama.»

¹² Muna tangwa meni dina, Kitembu wámunatisa mu nganga.

¹³ Kánanga bilumbu makumaya muna nganga, bisa muleya kwena Satana. Kakala zinga kumosi yi bambisi ba mu tseki; amana banzyo bakala musadila.

*Yesu wutedi balobi baya
(Mth 4:2-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ Kunima dya kumukwatisa Yowani mu boloku, Yesu wisa kuna Ngadidi, kakala longa Musamu wa Bukheti wa Nzambi.

¹⁵ Kakala zimbula: «Tangwa difwani amana Kipfumu kya Nzambi kibwesukini! Balumunenu mbundu amana kwikilenu mu Musamu wa Bukheti!»

¹⁶ Buna kakala luta muna kabeta ka yanga dya mbuta dya Ngadidi, wámona Simoni yi Andele, phangi wa Simoni, bakala timbula wanda dya bawu muna yanga, mukuma balobi bákala.

¹⁷ Yesu wubazimbwadini: «Ndandenu amana yilukitula balobi ba batu.»

¹⁸ Muna mbala mosi, básisa mawanda ma bawu amana benda mulanda.

¹⁹ Buna kaphusana ndambu, wámona Zyaki, mwana wa Zebeteya, yi phangi wandi Yowani, bákala phi muna masuwa ma bawu, beka yidika mawanda.

²⁰ Muna mbala mosi wábatela; bámusisa tata wa bawu Zebeteya muna masuwa yi basadi bandi, amana bámulanda.

*Kubeluka kwa mukwa kitembu kya mbi
(Luk 4:31-37)*

²¹ Bákota mu Kaphedinawuma. Muna kilumbu kya sabata, wákota muna nzu ya kimvuka ya Bayuta amana wáyandika mu kulonga.

²² Bakala yituka kikuma kya malongi mandi; mukuma kakala longa hanga mutu wenina yi hamu, heku ni hanga balongi ba mitsiku.

²³ Kinga muna nzu ya kimvuka ya Bayuta meni yina, mwákala yi mutu mosi wákala yi kitembu kya mbi, hanga wukalungini:

²⁴ «Kikuma kya biki wudikotisini mu mambu ma betu, Yesu mwisi Nazaleti? Wisini ndangu watuzanga? Nzayi mboti nani ngeyi wenina: Watoma bátuma kwena Nzambi!»

²⁵ Yesu wakayakya, mu kuzimbula: «Dibata amana lubuka mwena mutu yandu!»

²⁶ Kitembu kya mbi kyalubuka mwena yandi mu kumuningisa ngolu yi kukalunga ngolu.

²⁷ Boosu bayituka lawu; bakala dihyula bawu yi bawu: «Biki byabi? Malongi mapha, yi hamu dyosu! Kabati senda kwena bitembu bya mbi, amana bibati mulemvukila!»

²⁸ Amana khululuka yandi yámwangana yi tswatsu muna kinzunga kya Ngadidi kyosu.

*Yesu wubeludini lawu dya bambefu
(Mth 8:14-17; Luk 4:38-41)*

²⁹ Mu kulubuka mu nzu ya kimvuka ya bayuta, wénda ha kimosi yi Zyaki yi Yowani ku nzu ya Simoni yi Andele.

³⁰ Buko bwa mukhetu bwa Simoni, walandalala kákala hana thangi, kikhafuma kakala kyawu; muna mbala mosi, bámumenikina yandi Yesu.

³¹ Yandi wábwesuka amana wumusimbini kuna koku, wumutelamisini phi; kikhafuma kimuhwini, amana wuyandikini mu kubaheka madya.

³² Masikidika ha mábwa, kunima kuzyoka kwa tangwa, bakala munatina bambefu boosu yi bakwa bitembu bya mbi.

³³ Mbanza yosu yákhokana kuna thwala ya mwelu wa nzu.

³⁴ Kabelula bambefu balawu bakala bela maladi ma mutindu yi mutindu amana wakukwasa bitembu bya mbi byalawu; Kákalaku sisa tangwa ni bitembu bya mbi byayakula, kikuma byakala muzaya keti nati kákala.

*Yesu wukangadi muna Ngadidi
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Muna suka, bwosu kwákala phipha, Yesu wátokama, wálubuka ndangu kenda ku phungamu amana kwakuna kikuma kya kulombila.

³⁶ Simoni yi bana kákala bawu benda musanda;

³⁷ Tangwa bámusengumuna, bamuzimbwadini: «Boosu babati kusanda.»

³⁸ Yandi wubavutwadini: «Thwendenu kuma kwahika, muna mahata ma kinzunga, ndangu kwakuna phi yisamuna musamu; kikuma kya bwabuna yisidikini.»

³⁹ Amana wénda muna kinzunga kya Ngadidi kyosu; mu kusamuna musamu muna nzu za kimvuka za Bayuta za bawu yi kukukwasaka bitembu bya mbi.

*Yesu wubeludini mbefu wákala yi bwasi
(Mth 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Mukwa bwasi mosi wísa kwena Yesu, wáfukama amana wámubokwadila: «Yuka ni wuzodibwa, fwani watsemisa.»

⁴¹ Yesu yi kiwayi kyosu, wálambula koku, wámusimba amana wuzimbudini: «Nzodibwa, sema!»

⁴² Muna mbala mosi, bwasi bwámuwaluka; wásema.

⁴³ Yesu wámukebisa, wámulubula

⁴⁴ mu kuzimbula: «Dikenga mu kumenika kwena mutu. Kaasi ndawenda disongila kwena nganga Nzambi, amana tambika kabu dyaku kikuma kya kudisemisa kwaku bwosu kálongabwa Moyize; kyakála kimbangi kikuma kya bawu.»

⁴⁵ Kaasi yandi, buna kenda, wáyandika mu kumenika mambu mana mámubwila kwena batu mu ndinga ya ngolu yi kikesa yi kuyadingisaka Ndinga mu phila ni Yesu kálendaku hika mu kukota buna bufwani keti mu mbanza yimosi.

Kakala watelama kuna phenza, kuna phungamu, amana bakala tuka tselu yi tselu yi kwisaka kwena yandi.

2

*Yesu wubukini kiwokoku
(Mth 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Kunima ndambu ya bilumbu, Yesu wáwutuka ku Kafadinawumi. Báyuka ni kuna nzu^a kenina.

² Amana háwongama thalu ya lawu dya batu, kwásalaku keti homa, keti ku thwala ya mwelu. Kakala balonga Ndinga.

³ Hákala hana kati dya bawu yi batu bisa mu kunata kiwokoku mosi bátikula kwena batu baya.

⁴ Bwosu bakalaku lenda mu kumutudisa kwena Yesu, kikuma kya mulumba-lumba wa batu, balungula hana thandu ya mudilu wa nzu yina^b kakala amana báyidika hundu hahana, bakulumuna kiphoyu kina kakala walandalala kiwokoku.

⁵ Mu kumona lukwikilu lwa bawu, Yesu wázimbula kwena kiwokoku: «Mwana wama, masumu maku makulolukini.»

⁶ Hákala hakana yi ndambu ya balongi ba mit-siku, bazakala, bekina dizonzila muna mbundu za bawu meni:

⁷ «Kikuma kya biki kabati zonzila bwabuna? Nzambi kabati sawula? Nani wufwani kulolula

^a **2:1 2:1** Mutindu wuna bazonzidi mu khaphu dya 1:29, fwani wabanza ni nzu ya Simoni yi Andele babati zonzila. ^b **2:4 2:4** Mudilu wa nzu za bisi Phalesitini, wákala wadiyala hanga kitala, bátungawa yi lundu.

masumu, yuka ni ka yandi meni ku Nzambi lwesi?»

⁸ Muna mbala mosi, Yesu wabakula, muna kitembu kyandi, mabanza bakala mawu; wubazimbwadini: «Kikuma kya biki lwenina yi mabanza ma bwabuna?

⁹ Biki byakonda kala phasi, mu kuzimbula kwena kiwokoku: "Masumu maku makulolukini" ho mu kuzimbula: "Telama, bonga thangi yaku amana kangala"?

¹⁰ Kaasi bulungi, ndangu lwazayabwa ni Mwana wa mutu kenina yi hamu dya kulolula masumu ha tsi.» Wuzimbudi kwena kiwokoku:

¹¹ «Yikuzimbwadibwa, telema, bonga thangi yaku, amana vutuka ku nzu yaku.»

¹² Muna mbala mosi, mutu wuna watelama, wabonga thangi yandi, walubuka kuna thwala ya batu boosu, amana bayituka lawu, boosu bakala zatula Nzambi mu kuzimbula: «Khaniku tumona kedi dyambu dya mutindu wawu!»

Yesu wumutedi Lefi

(Mth 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Yesu walubuka hika ku kabeta ka yanga dya mbuta; mulumba-lumba wa batu wosu wakala kwisa kwena yandi, amana kakala balonga.

¹⁴ Mu kuhita, wamona Lefi, mwana wa yakala wa Alufwe, wazakala hana mesa ma kisalu. Wumuzimbwadini: «Ndanda!» Yandu-yandu watelema amana wamulanda.

¹⁵ Bwosu kakala ku mesa kuna nzu ya Lefi, tulaki twa phaku lawu yi basumuki bakala hana mesa hakimosi yi Yesu yi balonguki bandi, mukuma lawu bakala mu kumulanda.

¹⁶ Balongi ba mitsiku ba bafwadisi buna bāmumona mu kudya hakimosi yi bakalaki ka phaku yi basumuki, beka zimbula kwena balonguki bandi: «Kikuma kya biki kabati dila homa hamosi yi bakalaki ba phaku yi basumuki?»

¹⁷ Kinga Yesu wáyuka, hanga wubazimbwadini: «Kabanaku benina bakola mu lutu bisi vwa mupfunu wa munganga, kaasi bambefu. Yisaku tela batu ba masonga, kaasi basumuki.»

Yesu yi kuzila kwa madya

(Mth 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Balonguki ba Yowani yi bafwadisi bakala zila kudya. Batu bahika bisa zimbula kwena Yesu: «Kikuma kya biki balonguki ba ngeyi bisiku zila bawu, kinga balonguki ba Yowani yi balonguki ba bafwadisi bisi zila madya?»

¹⁹ Yesu wávutula: «Banduku ba kikwedi bafwani kuzila madya mu tangwa dina kenina kikwedi hakimosi yi bawu, ku mukinzi wa longu? Tangwa dyosu dina kakála kikwedi hakimosi yi bawu, balendaku kuzila madya.»

²⁰ Bilumbu byakwisa bina babakatula yandi kikwedi; hahana nana bazila kudya, muna kilumbu meni kina.

²¹ «Heku mutu wisi londa kitemba kya muledi wa pha yi muledi wakhulu; kondilo kitemba kya pha kyayata muledi wuna wakhulu, amana kuyatuka kwa muledi kwakala kwalawu.

²² Amana kweku mutu wisi longulula vinu dya pha mu bilungu bya khulu; kondilo vinu dyabula bilungu, yi vinu yi bilungu bizangani; vinu dya pha, difwani mu bilungu bya pha!»

*Yesu yi sabata**(Mth 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ Buna kakala hita muna bilanga bya bule kilumbu kimosi kya sabata, balonguki bandi, bayandika kuhela misambu myandi, kinzila-nzila.

²⁴ Bafwadisi bamuzimbwadini: «Tala, kikuma kya biki babati hangila mambu mana mafwaniku kuhanga mu kilumbu kya sabata?»

²⁵ Yesu wubazimbwadini: «Benu lwatangaku mambu kahanga Tavidi, tangwa kakala yi lungwa amana wayuka nzala, yandi yi bana kakala bawu?»

²⁶ Bwosu kakota muna kikumbu kya Nzambi mu tangwa dina kakala Abyatadi mbuta wa banganga Nzambi, wadya mapha ma mulambu. Kinga bulombi ni banganga Nzambi lwesi balendama dya, amana wabahekama phi ndambu bana kakala bawu.»

²⁷ Amana wubazimbwadini: «Sabata basaladya kikuma kya mutu, kaasi mutu khangamaku kikuma kya sabata.

²⁸ Yihana ni Mwana wa mutu kenina kibeni pfumu wa kilumbu sabata.»

3

*Yesu wubeludi mutu mosi mu kilumbu kya sabata**(Mth 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Yesu wavutuka hika ku nzu ya kimvuka ya Bayuta. Kwakala kwakuna yi mutu mosi wakala yi koku dyawokumuka.

² Batu bakala musimbulula Yesu mu kuzaya kinga kamubelula mu kilumbu kya sabata, balenga mufunda

³ Hanga wuzimbudini kwena mutu wuna wakala yi koku dyawokumuka: «Telama hana, ha kati.»

⁴ Kunima wubazimbwadini: «Biki bilungi mu kusala mu kilumbu kya sabata? Kusala mboti ho mbi? Kuhulula luzingu lwa mutu ho kuzanga?» Kaasi bahwena talala.

⁵ Hanga wubatadini boosu yi khabu; mu kiwayi kikuma kya mbundu ya ngolu ya bawu. Wuzimbudini kwena mutu wuna: «Yuna koku dyaku.» Wayunadya, amana koku dyandi dyatoma.

⁶ Buna balubuka, bafwadisi, benda kutakana yi bakwa kibuka kya Eloti^a kikuma kya yandi, kikuma kya kusanda phila yina bamuhondisila.

Milumba-lumba mya batu myisi kwena Yesu

⁷ Yesu wenda hunga ku bela-bela yi yanga dya mbuta kumosi yi balonguki bandi. Mulumba-lumba wa batu lawu bamulanda. Batuka ku kinzunga kya Ngadidi, ku kinzunga Yuteya,

⁸ ku Yelusalemi, ku kinzunga kya Yitumeyab^b kuna Sambwa dya Yolutani dya kinzunga kya

^a **3:6 3:6** Kibuka kya Eloti: dingumba meni dina dyakala dyakuyidika yi banduku ba Eloti Atiphasi yi batu bahika bakala mulumisa (mvula 4 ku thwala ya lubutuku lwa Yesu yi kuna mvula 39 kunima dya lubutuku lwa Yesu). Bakala hingila ni bamona keti mutekulu mosi wa kyamvu Eloti Wambuta mu kubayala ndangu kahingana ha kifulu kya pfumu wa mbanza mwisi Loma. ^b **3:8 3:8** Yitumeyi: kinzunga meni kyaki kyakala kuna banda dya Yuteya amana mwamuna yakala mbanza ya Heboni.

Tidi yi Sitoni. Batu balawu meni bana, bisa kwená yandi mukuma báyuka moosu mana kakala hanga.

⁹ Yesu wázimbula kwená balonguki bandi ni bamuyidikila masuwa mamosi, ndangu mulumba-lumba wa batu wumulundikisaku.

¹⁰ Mukuma, bwosu kakala belula batu balawu, boosu bana bákala yi makhasi bakala dilosa kwená yandi ndangu bamusimba.

¹¹ Bitembu bya mbi, tangwa byákala mumona, bakala bwa kuna thwala ya yandi amana bakala kalunga: «Ngeyi wenina Mwana wa Nzambi!»

¹² Kaasi yandi wákandisabya ni bamenikaku kwená batu keti nati kenina yandi^d.

*Yesu wubasodini bawu kumi yi bodi
(Mth 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Yesu wátombuka ku mongu; wátela bana kázola amana bisa kwená yandi.

¹⁴ Kumi yi bodi kábasola, babana káheka khumbu ya bathumwa, ndangu bakala haki-mosi yi yandi amana kábatuma mu kusamuna Musamu wa Bukheti,

¹⁵ yi hamu dya kukukwasila bitembu bya mbi.

¹⁶ Kábasola bawu kumi yi bodi: Simoni wuna káheka khumbu ya Phetelu,

^d **3:12 3:12** Yesu buna kákandikisabya bitembu bya mbi ni bayambula kuzonzila ni Mwana wa Nzambi kákala, buna bu-zonziku ni Yesu kákalaku mwana wa Nzambi. Mwana wa Nzambi kákala. Kaasi, kázolaku ni bamusamuna mu phila meni yina kondilo muna tangwa meni dina.

¹⁷ Zyaki, mwana wa Zebeteya yi Yowani phangi wa Zyaki, kwena bawu káhana khumbu ya Bowanedizi, disongidila: «Mwana wa mubandanu»

¹⁸ Andele, Fidiphu, Batolomi, Mathayi, Toma, Zyaki, mwana Alufwe, Thati yi Simoni mwisi kibuka kya bana bisi nwanina diphanda,

¹⁹ yi Yutasi Sikadyoti wuna wámulambula Yesu.

Biwutu bya Yesu bazodi bisa mubonga

²⁰ Kunima, Yesu wáwutuka kuna nzu, amana mulumba-lumba wa batu wákhokama hika, mu mutindu wumosi ni bawu balendaku keti kudya.

²¹ Buna báyuka bwabuna, biwutu byandi béndá ni bamubonga, mukuma bakala zimbula: «Kabatiku dizaya hika!»

*Yesu wusambi mu dyambu dimosi bamufundila
(Mth 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²² Balongi ba mitsiku bana bátuka ku Yelusalemi bakala zimbula: «Belezebula kenina yandi, mu ngolu za pfumu wa bitembu bya mbi kisi kukwasila bitembu bya mbi!»

²³ Yesu wábatela amana wáyandika mu kubazimbwala mu bingana: «Abweti Satana kalenda kukwasa Satana?

²⁴ Honi kipfumu kimosi kyadikabisa kyawu meni, kipfumu meni kina kyazíluka;

²⁵ amana honi nzu yimosi yadikabisa yawu-meni, nzu meni yina yaléndaku hika kuzyama.

²⁶ Amana yuka ni Satana kadinwanisa yandi meni, wa kudikabisa kenina amana kazyamaku, yimeni wukulukini kwandi.

²⁷ «Ka mutu ku wakóta mu nzu ya yakala-phandi ndangu kamuyiba bima byandi konda katekila mukasa yakala-phandi wuna; amana kunima kalunga tambula byosu mu nzu yandi.

²⁸ Abwabuna yiluzimbwadini: Moosu kalólulama kwena bana ba batu, masumu yi ngusi zina bahitikisini.

²⁹ Kaasi wosu wuna wulewudi Kitembu Ky-atoma, kalendaku tambula ndoluka, mukuma wuhodi disumu dimosi dya mvula yi mvula.»

³⁰ Yesu kakala bazonzila bwabuna kikuma bakala zimbula: «Kitembu kya mbi kenina kyawu.»

*Ngudi yi baphangi ba Yesu
(Mth 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Ngudi wa Yesu yi baphangi bandi batudini. Batelamikini hana phenza, bamutedisini.

³² Batu balawu bakala bazakala mu kabeta ka yandi amana bamuzimbwadini: «Ngudi waku yi baphangi baku ba bayakala yi baphangi baku ba ebakhetu ha nzila benina, amana babati kusanda.»

³³ Yesu wuvutudi: «Banati ngudi wama yi baphangi bama?»

³⁴ Kunima, wásimbulula kwena babana bákala bazakala mu kabeta ka yandi, wuzimbudini: «Talenu: ngudi wama yi baphangi bama.

^e **3:32 3:32** Muna masonuku mahika, mihowu myami, "baphangi baku ba bakhetu", myena mwoku.

³⁵ Kikuma, wosu wuna wisi hanga luzolu lwa Nzambi, yandi wuna phangi wama wa yakala yi phangi wama wa mukhetu yi ngudi wama.»

4

Kingana kya mukuni wa kheni
(Mth 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Yesu wáyandika hika mu kulonga kuna khungu ya yanga dya mbuta. Mulumba-lumba wa batu balawu wámuzyeta yandi. Hanga wuzanzi mu masuwa wuzakadini mwamuna. Mulumba-lumba wa batu wosu ku tseki, belabela yi yanga dya mbuta.

² Kakala balonga mambu ma lawu mu bingana amana wekina bazimbwala muna malongi mand:

³ «Hinikinenu! Mukuni wálubuka mu kwenda mwanga mbutu.

⁴ Buna kakala mwanga kheni, ndambu yahika yenda bwila mu nzila: banuni bisiya dya.

⁵ Ndambu ya hika yenda bwila muma mwa matadi, muna mwakonda kala mafu ma lawu. Hanga yibufudi tswatsu, kikuma mafu mákalaku lawu;

⁶ kaasi ha kwátwa mwini, yáyokama amana yáyumuka mukuma yákalaku yi misodi.

⁷ Yahika yenda bwila ha kati kya tsaku. Tsaku záleya amana zákakidisaya, amana konda kuha keti kheni.

⁸ Kaasi kheni yikwawu yábwila mu mafu ma bukheti; yámena, yákola phi, ku tsuka yihe kheni:

yimosi yalubula makumatatu, yikwawu maku-masambanu, yikwawu hika khama^a.»

⁹ Amana kakala zimbula: «Wuna wenina yi matu ma kuyukila, kayuka!»

Kikuma kya biki Yesu kakala zonzila mu bingana

(Mth 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Buna kakala kuna phungamu, bana bamuzyeta, hakimosi yi bawu kumi yi bodi, bayandika mu kumuhyula kikuma kya bingana.

¹¹ Amana kakala bazimbwala: «Kwena benu, kitsweki kya Kipfumu kya Nzambi kyahanamina; kaasi kwena babana benina ku phenza, moosu misi hitila mu bingana,

¹² ndangu:

«Basimbulula kwa bawu, kaasi bamónaku kima; bahinikina kwa bawu, kaasi babákulaku kima; hanga bavutukisa nana kumanima amana msumu mabaloluka nana.»

Yesu wubangumuni kingana kya mukuni

(Mth 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Yesu wubazimbwadi hika: «Lubatiku bakula kingana kyaki? Amana abweti lwalenda bakula bingana byosu?

¹⁴ Mukuni kabati mwanga Ndinga ya Nzambi.

^a 4:8 4:8 Mbutu zina bakatula zoosu zakala za bukheti kuluta. Kitesu kya ndambu yina bakala hela batu ku kinzunga kya Ngadidi yi Yuteya muna tangwa meni dina, kyakala kya ngenza kumi muna kosu ngenza yina bakuna.

¹⁵ Bana benina mu kati kya nzila, mwena bawu yámwanganina Ndinga, kaasi muna kuyukilaya phi Satana wisi katula Ndinga meni yina bámwangiki mwena bawu.

¹⁶ Amana kwena yina bámwanga muna muma mwa matadi, yi batu babana, buna bisi yuka Ndinga, batambwasiya yi kyesi,

¹⁷ kaasi beku yi misodi mwena bawu meni, bisi zyama lwesi mu tangwa dimosi; amana yukani kiwayi kondilo munyanga wisa kikuma kya Ndinga ya Nzambi, kyekina kisinza kikuma kya bawu.

¹⁸ Yikwawu yina yábwila ha kati kya tsaku; benina babana bisi yuka Ndinga,

¹⁹ kaasi phasi za tsi, byesi bya bimvwama bya luvunu yi mabanza mahika ma mutindu yi mutindu bisiya kakidikisa Ndinga, amana yihe-siku.

²⁰ Kaasi yahika yina yámwangana mu mafu ma bukheti; benina babana bisi yuka Ndinga ya Nzambi, batambudiya amana yibuti kheni; yimosi makumatatu, yikwawu makumasambanu, yikwawu khama.»

Kingana kya mwinda

(Luk 8:16-18)

²¹ Yesu wábazimbwala hika: «Mwinda, ku sina dya nzungu ya tuma bisiwa sya kondilo ku tsi ya thangi? Keku ha thandu ya muzanga wa mwinda?

²² Mukuma heku kima kyaswamana, kyakonda zayakana, heku kitsweki kyakonda tunguluka mu kati kya mwini.

23 Honi mutu wenina yi matu ma kuyukila, kayuka!»

24 Kakala bazimbwala hika: «Kebenu mu mana lwisi yuka! Bakwisa lutesila muna kitesu kina lwisi tesila benu-benu; amana bayika hika kikuma kya b^benu.

25 Mukuma bahana kwena wuna wenina kedi yi kima; kaasi kwena wuna wukondi kima, bamukatula keti kina kenina kyawu.»

Kingana kya mbodi

26 Yesu kakala zimbula hika: «Phila mosi yi Kipfumu kya Nzambi, kyenina hanga mutu wubati mwanga kheni mu kilanga kyandi.

27 Kanimba kondilo katokama, phipha yi mwini, kheni yisi mena amana yikodi konda kazaya keti khi mutindu.

28 Mafu mabati menisa kheni mawu meni: theti ngwalengi, kunima misambu, tsuka-tsuka mbongu yikodi.

29 Buna kyisi benga kibundu, batambudi mbedi, mukuma tangwa dya kuhelakya dilungidini.»

Kingana kya kheni ya mutadi

(Mth 13:31-32,34; Luk 13:18-19)

30 Yesu kakala zimbula hika: «Yi biki twalenda fwanikisa Kipfumu kya Nzambi? Yi khi mutindu wa kingana twalenda fwanikisakya?

b 4:24 4:24 Kingana kyaki kibati songila, haha, ni bwosu bisi dihana batu mu kuyuka yi kubakula malongi ma Yesu, bwabuna phi Nzambi kayikila mbakisilu ya bawu.

³¹ Kifwanani yi kheni ya tidi, buna batimbudiya muna mafu, yenina kukeya kuluta kheni zoosu za mu mafu.

³² Kaasi buna bakuniya, yileyi, mihandi mikodi kuluta miti myosu myenina mu masamba amana yilubudi mihandi mya mbuta, keti banuni ba ku zilu bafwani kutunga mazamba ma bawu muna tsya kivula kyandi.»

³³ Muna lawu dya bingana bya mutindu meni wuna mwa mwamuna Yesu kakala balongila Ndinga ya Nzambi, bwosu buna báfwana kuyukila.

³⁴ Kakalaku bazonzisa konda ni kata kingana; kaasi mu kingenga, kakala tendula moosu kwena balonguki bandi.

*Yesu wulembikini kimbongila
(Mth 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Muna masikidika ma kilumbu meni kina, Yesu wubazimbudi kwena balonguki bandi: «Tulabukenu ku sambwa dina.»

³⁶ Kunima dya kusula mulumba-lumba wa batu, bámunata muna masuwa mana kákala. Hákala phi yi masuwa mahika hakimosi yi yandi.

³⁷ Kimbongila kimosi kya ngolu kyátukula, makaka menika dibunda kuna masuwa, hanga masuwa mazodi mabasa yi mamba.

³⁸ Yandi wanimba kákala kuna manima ma masuwa, mutwa hana mbumbi ya mutwa. Bámutokamisa amana bámuzimbwala: «Mulongi, tukulukini amana ngeyi bubatiku kuheka pasi?»

³⁹ Yesu wátokama, wákaya kimbongila, amana wáhana muswa kwena yanga dya mbuta: «Kala

talala, dibata!» Kimbongila kyádibata amana talala dya lawu dyákota.

⁴⁰ Kunima Yesu wabazimbwala: «Kikuma kya biki lwenina yi bweya bwabuna? Lweku kedi yi lukwikilu?»

⁴¹ Hanga kitswi kibakwati, babanga lawu, bakala dizimbwala bawu yi bawu: «Amana nati kenina yandundu, ni keti kimbongila, keti yanga dya mbuta byamulemvukilaka?»

5

Yesu wubukini mutu mosi wákala yi bitembu bya mbi

(Mth 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Kunima Yesu yi balonguki bandi benda ku sambwa dikwawu dya yanga dya mbuta, ku kinzunga kya bisi Ngelasoni^a.

² Buna kátuluka mu masuwa, mutu mosi walubuka muna mazyamu^b, kakala phi waza-kama yi kitembu kya mbi wísa kuna thwala ya yandi.

³ Kakala zingila hana kati dya mazyamu, amana keti mutu kalendaku hika kumukasa, keti mu muyololu;

⁴ Mukuma, mbala za lawu bakala muzitikila mitaku kuna malu yi miyololu muna moku, kaasi kakalamya tabula yi kutolulaka mitaku.

^a **5:1 5:1** Ngelasoni: Mbanza ya baphani yina yenina kuna beti dya malubwakidi ma tangwa dya yanga dya thibu dya Ngadidi.

^b **5:2 5:2** Mbala za lawu, mazyamu bakalama yidikila muna bitadi kondilo bakalama tokula mu kati dya kalunga tadi.

Kwakalaku keti mutu wakala yi ngolu za ku-mulembikila.

⁵ Kosu tangwa, phipha keti mwini, kakala kangala muna mazyamu yi muna mongu, mu kukalungaka yi kudityonunaka yandi meni ku matadi.

⁶ Buna kámona Yesu muna kyana; wénda thinu, wáfukama kuna thwala ya yandi,

⁷ amana wákalunga: «Khi dyambu wumvwini ngeyi, Yesu, Mwana wa Nzambi Kahungu? Yikubokwadidini, muna khumbu ya Nzambi, wungyangisaku!»

⁸ Mukuma Yesu kakala muzimbwala: «Kitembu kya mbi, lubuka mwena mutu yandu!»

⁹ Kakala muyufula: «Biki khumbu yaku?» Yandi wávutula: «Khumbu yama "Khwingi", mukuma lawu thwenina.»

¹⁰ Amana mutu wuna wámubokwadila Yesu yi nziki-nziki ni katumaku bitembu bya mbi ku phenza ya kinzunga.

¹¹ Kinga kwákala kwakuna, bela-bela yi mongu, yi kibuka kimosi kyambuta kya bangulu bakala dyad.

¹² Bitembu bya mbi byámubokwadila: «Tutuma mwena bangulu bana. Tuyambula thwenda kota mwena bawu!»

¹³ Yesu watambwasabwa. Hanga bitembu bya mbi bilubukini mwena mutu, byenda kota mwena bangulu, amana kibuka kyosu

d **5:11 5:11** Bayuta bákala mubongila ngulu hanga mbisi mosi wa sumuka amana bákala kandisa kwena batu ni bamudyakaku. Mambu mama moosu babati songila ni mu tsi ya baphani makala hitila.

kyádídindumuna muna mungulunga yi kuna yanga dya mbuta. Hákala kitesu kya mafunda modi ma bangulu; bázyonda muna yanga dya mbuta.

¹⁴ Babana bakala hungula bangulu bátina, benda nata tsangu muna mbanza yi muna mahata amana batu bisa tala mana mahita.

¹⁵ Buna bátula bela-bela yi Yesu, bamona mutu wuna wákala yi bitembu bya mbi wazakala, wuwatikini miledi yi mabanza ma kimutu. Yandi wuna wákala wazakama yi khwingi ya bitembu bya mbi hanga báyuka bweya.

¹⁶ Babana bámona mana mahita, bakala bamenika mana mámubwila mutu wuna wákala yi bitembu bya mbi yi meni dya bangulu.

¹⁷ Hanga bayandikini mu kubokwadila Yesu ni kakatuka mu kinzunga kya bawu.

¹⁸ Buna kakala kota mu masuwa, mutu wuna balubula bitembu bya mbi wámubokwadila ndangu kakalaka yi yandi.

¹⁹ Kaasi Yesu kátambwasaku, wumuzimbwadini: «Vutuka ku nzu yaku, kwená biwutu byaku amana wabámenika moosu mamana kakuhangidini Pfumu yi buna kakuyukidini kiwayi.»

²⁰ Wéndá kwandi amana wáyandika mu kusamuna muna Mbanza kumi^e moosu mana kahanga Yesu kikuma kya yandi. Amana boosu bayituka lawu.

^e **5:20 5:20** Mbanza kumi: Kimvuka kimosi kya mbanza za luyalu za baphani. Mbanza vwa, muna kimvuka meni kina, zákala kuna sambwa dikwawu dya Yolutani.

*Mukhetu wuna wasimba muledi wa Yesu yi mwana wa mukhetu wa Yayilusi
(Mth 9:18-26; Luk 8:40-56)*

²¹ Yesu wávwutwakisa hika ku sambwa dikwawu dya yanga dya mbuta muna masuwa. Mulumbalumba wa batu lawu bisa wongama bela-bela yi yandi. Ku khungu ya yanga dya mbuta kákala.

²² Mosi wa bapfumu ba nzu ya kimvuka ya Bayuta, khumbu yandi Zayilusi, wátula. Buna kámona Yesu, wábwa muna malu mandi

²³ amana wámubokwadila lawu: «Mwana wama wa mukhetu mu kulakana kenina. Awisa, muthetika moku ndangu kabeluka amana kazinga!»

²⁴ Yesu wénda hakimosi yi yandi. Mulumbalumba wumosi wa batu balawu bakala mulanda yi kumufitakisaka tselu yi tselu.

²⁵ Kinga hákala hakana yi mukhetu mosi wakala noka menga tukidila mvula kumi yi zodi.

²⁶ Kányokuka lawu mu kukwendaka kwena bandomvi balawu, amana, wámanisa kuvwa kwandi kwosu konda kutambula ndandu; kaasi phasi zakala mvula hika.

²⁷ Buna káyuka kuzonzila Yesu, wísa bwesuka muna mulumba-lumba wa batu, kuna kunda dya Yesu, wásimba muledi wandi.

²⁸ Mukuma kakala dizimbwala: «Yukani yisimba lwesi myawu meni miledi myandi, yíkola.»

²⁹ Muna mbala mosi, menga mámukangama amana wádiyuka muna lutu lwandi, ni wukodi mu makhasi mandi.

³⁰ Muna mbala mosi, Yesu wádiyuka mwena yandi-meni ni ngolu zimosi zimulubukini. Kahanga wubalungini muna mulumba-lumba wa batu amana wuyandikini mu kuzimbula: «Nati wusimbi miledi myama?»

³¹ Balonguki bandi bamuzimbwadini: «Wubati mona mulumba-lumba wa batu baba babati kufitikisa tselu yi tselu, amana wubati zimbula hika: "Nati wutsimbini?"»

³² Kaasi kakala simbulula muna kabeta ka yandi mu kumona wuna wahanga bwabuna.

³³ Mukhetu wuna, bwosu kázaya mana mámubwila, yi tsula yosu, wisa bwa muna malu mandi hanga wumuzimbwadi kyedika kyosu.

³⁴ Kaasi Yesu wumuzimbwadini: «Mwana wama wa mukhetu, lukwikilu lwaku lukuhuludini^f. Ndawenda mu ngemba amana kola mu makhasi maku.»

³⁵ Muna tangwa dina kakala zonza bwabuna, kutala batu batuka ku nzu ya Zayilusi bisi zimbula: «Mwana waku wa mukhetu wufini. Kikuma kya biki wubati muyangisila hika Mulongi?»

³⁶ Kaasi Yesu kalandaku mana bakala zonza, wázimbula kwena Zayilusi: «Wuyukaku bweya, kwikila lwesi.»

³⁷ Kaasi Yesu kátambwasaku ni benda musindikila kwena mutu, kwena Phetelu lwesi, Zyaki yi Yowani phangi wa yakala wa Zyaki.

³⁸ Ha bátula ku nzu ya Zayilusi; kwakuna, wámona mvwalangani, batu babati dila yi kukalungaka mu miboku.

^f 5:34 5:34 Fwani twazimbula ni "lukuhuludini" kondilo "lukubeludini".

³⁹ Wákota amana wábazimbwala: «Kikuma kya biki mvwalangani yayi yi bidilu byabi? Mwana kafiku, wunimbiki^h.»

⁴⁰ Bawu bakala museya. Kaasi yandi wábakukwasa boosu, wutambudi lwesi tata yi ngudi wa mwana, yi balonguki bana bakala musindikila; amana wákota muna kákala mwana.

⁴¹ Yesu wámusimba mwana kuna koku amana wumuzimbwadi: «ⁱTadita kum!» Disongidila: «Mwana wa mukhetu, yikuzimbwadibwa, telama!»

⁴² Muna mbala mosi, mwana wa mukhetu wátelama amana wáyandika kukangala; mvula kumi yi zodi kákala zawu. Mabanza mábavwalangana boosu.

⁴³ Kaasi Yesu wátoma bakandisa ni keti mutu kazayabwoku, amana wuzimbudini: «Muhekenu bima bya kudya.»

6

Bakwa Nazaleti babwisi mu kukwikila mwena Yesu

(Mth 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Ha kákatuka hakana, wenda ku mbanza yina kákodila; amana balonguki bandi bámulanda.

h 5:39 5:39 Yesu kakala zaya ni mwana wa mukhetu wafwa kakala, kaasi yandi lwesi wazaya ni lufwa lwandi lwakalaku kimakulu. Kakala zaya ni, ka thama ku, kamuvutula mu luzingu.

i 5:41 5:41 Tadita kum: mihowu myodi mya ndinga ya Bayuta, yina bakala zonga Bayuta mu tangwa dya Yesu.

² Tangwa kyáfwana kilumbu kya sabata, wáyandika mu kulonga muna nzu ya kimvuka ya Bayuta. Batu balawu bana bakala hinikina, báyituka lawu. Beka dihyula: «Ku biki mamutukidi mamana? Khi mutindu wa mudimu wana bamuheka? Abweti biphadi bya mutindu wuna bifwani kusalamina mu moku mandi?

³ Ka yandi ku musadi wa mabaya, mwana wa Madiya, phangi wa Zyaki, Zoze, Yuta, yi Simoni? Baphangi bandi ba bakhetu benahoku ha kati dya betu?» Kakala kisinza kikuma kya bawu.

⁴ Yesu kakala bazimbwala: «Mbikudi bisiku mukanda lukumu, kaasi kisiku lumina mu tsi yandi yi muna kikanda kyandi.»

⁵ Yesu kalendaku kusala keti kiphadi kimosi kwakuna, kaasi kábuka lwesi ndambu ya bam-befu mu kubathetika moku.

⁶ Kakala yituka kikuma kya kukonda kwa luk-wikilu kwa batu ba ku tsi yandi.

Kituma kya bathumwa kumi yi bodi
(Mth 10:5-15; Luk 9:1-6)

Kunima kakala kangala muna mahata ma kinzunga mu kulongaka.

⁷ Buna kátela bawu kumi yi bodi, wáyandika mu kubatuma bodi-bodi yi kubaheka hamu hana thandu ya bitembu bya mbi.

⁸ Wábaheka mutsiku wawu: «Lunataku kima mu nzila, koka lwesi; keti dipha, keti waba, keti dikuta dya phalata muna khola.

⁹ Vwatenu tsabatu, kaasi lunataku bikutu by-odi.»

¹⁰ Kakala bazimbwala hika: «Muna nzu yina lwakóta, kalenu mwamuna kilumbu yi kuna lwakatwakila homa meni hana.

¹¹ Amana yukani batu babusa mu kuluyamba keti mu kuluhinikina, mu kukatuka hana meni, khukumunenu fusyangeni dya bitambi byenu: kyakála kimbangi^a kikuma kya bawu.»

¹² Amana buna béndá balonguki, bálonga kwena batu ni mboti babalumuna mbundu.

¹³ Bakala kukwasa bitembu bya mbi lawu yi kusita masi kwena bambefu amana bakala kola.

Lufwa lwa Yowani Mubotiki

(Mth 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴ Kinga kyamvu Eloti wáyuka buna yakala kwenda khumbu ya Yesu khululuka. Bahika bakala zimbula: «Yowani, wuna wakala botika, wufutumuki ha kati dya bafwa! Hahana kenina yi ngolu za kuhangila biphadi.»

¹⁵ Bahika bakala zimbula: «Yandu Diya.» Bahika phi: «Yandu mosi wa bambikudi bana bakhulu.»

¹⁶ Kaasi Eloti mu kuyuka bwabuna, kakala zimbula: «Yowani wuna yibukwasa meni mutwa, yandi wufutumukini!»

¹⁷ Mukuma yandi-meni Eloti wámukwatisa Yowani, wámukasisa miyololu mu boloku.

^a **6:11 6:11** Kukhukumuna fusyangeni dya bitambi bya bawu, kyakála kidimbu mu kusongila ni batu bana babwisiwa musamu. Mambu mana matadiku hika bamwangi tsangu, kaasi matadi batu meni bana. Disongidila ni mbambala kafwaniku hika kabahangila kima batu babana, keti fusyangeni dya mbanza ya bawu dina dyáfwana kunama ku tsabatu zandi. Kufwanikisa yi Mhb 13:51; 18:6

Kikuma kya Elodyadi, mukhetu wa Fidiphu, phangi wandi wa yakala, wuna kakwela.

¹⁸ Kikuma Yowani kakala zimbula kwena Eloti: «Wulungiku mu kukwela mukhetu wa phangi waku!»

¹⁹ Elodyadi kikudi-kudi kya Yowani kakala kyawu amana kakala zola ni kamuhondisa. Kaasi kakalaku lenda.

²⁰ Mukuma Eloti bweya bwa Yowani kakala bwawu, bwosu kázaya ni mutu wa masonga yi watoma kakala amana kakala musweka. Tangwa kakala muyuka, kakalaku mona kima kya kuhanga; kinga kakala muhinikina yi tsambu.

²¹ Kaasi phila yámonika mu kilumbu kya mukinzi wa lubutuku lwa Eloti, kásadisa mukinzi kikuma kya batu bandi ba luzitu yi bapfumu ba baphumbulu yi bapfumu ba mahata ma kinzunga kya Ngadidi.

²² Mwana wandi wa mukhetu, Elodyadi, wákota hana mbasi amana wákina; Eloti yi batu bana kátedisa bwábasephidisa lawu. Kyamvu wázimbula kwena mwana wa mukhetu: «Ndomba kyosu kina wuzodini, amana yikuhekakya.»

²³ Hanga wudi ndefi ya mukwandi kwena mwana wa mukhetu: «Kina wandómba, yikuhekakya keti kyati kya kipfumu kyama.»

²⁴ Mwana wa mukhetu wálubuka amana wázimbula kwena ngudi wandi: «Biki yilomba?» Yandu-yandu wávutula: «Mutwa wa Yowani, wuna wakala botika.»

²⁵ Mwana wa mukhetu wénda tswasu kwena

kyamvu mu kumulomba: «Nzodi ni wapheka, buthwena meni bwabu, ha dilonga, mutwa wa Yowani Mubotiki.»

²⁶ Kyamvu Eloti wáyuka kiwayi kya lawu; kaasi, kikuma kya ndefi yina kádyá ku thwala ya babana kátedisa, kázolaku mu kumutuna.

²⁷ Muna mbala mosi, kyamvu wátuma tsinzidi mosi yi muswa wa kunata mutwa wa Yowani. Tsinzidi wenda mubukuna Yowani mutwa muna boloku.

²⁸ Kunima wisa nata mutwa wandi hana dilonga. Wahanawa kwena mwana wa mukhetu, amana mwana wa mukhetu wahanawa kwena ngudi wandi.

²⁹ Buna báyuka musamu wuna, balonguki ba Yowani, bisa bonga mvumbi yandi amana bázikaya muna mazyamu.

*Yesu wudisini bayakala mafunda matanu
(Mth 14:13-21; Luk 9:10-17; Ywn 6:1-14)*

³⁰ Bathumwa bákutakana kuna kakala Yesu, bámumenikina mambu moosu mana báhanga yi moosu mana balonga.

³¹ Hanga wubazimbwadini: «Alwisenu ku phungamu, homa hamosi hakaálaku batu, amana lwalembwa koma.» Mukuma lawu bakala kwisa yi kukwendaka, amana bawu bakalaku keti tangwa dya kudya.

³² Bahanga bakoti mu masuwa ndangu benda ku phungamu, kuma kumosi kwa talala.

³³ Balawu bábamona mu kukwenda amana bábabakula mu mahata moosu ma kinzunga

muna bakala kwenda. Bakala takula mu malu, amana bakala bakesidila kuna thwala.

³⁴ Tangwa katuluka Yesu mu masuwa, wámona mulumba-lumba wa batu lawu; kiwayi kyámukwata, kikuma bákala hanga mikoku mikondi kalema. Amana wáyandika mu kubalonga mambu ma lawu.

³⁵ Buna kwáyila kuma, balonguki bandi bisa muzimbwala: «Homa thwenina ha tseki, kuma phi kuyidini.

³⁶ Basula batu, ndangu benda muna mafedime yi muna mahata ma kinzunga, ndangu badisumbila bima bya kudya.»

³⁷ Kaasi Yesu wubavutwadini: «Bahekenu benu-benu madya.» Bawu bamuzimbwadini: «Thwenda sumba mapha ma khama zodi za phatab ndangu thwisa badisila?»

³⁸ Yandi wubahyudini: «Alwenda taleti, mapha makwa lwenina mawu?» Kunima dya kuzikisa, bávutula: «Mapha matanu yi batsema bodi.»

³⁹ Hanga wubasendi ni babazakadisa boosu mu bibuka muna mwangu watsi.

⁴⁰ Amana batu bázakala mu bibuka bya khama yi bya makumatanu.

⁴¹ Wátambula mapha mawu matanu yi batsema bawu bodi, wásekula mesu kuna zilu, wuvutudini matondu kwena Nzambi. Wábukuna mapha amana wahanama kwena balonguki

b 6:37 6:37 Phata zazi bakalaza tela ni "dinadiyo". Dinadiyo dimosi dyákala lufutu lwa musadi mosi muna kilumbu. Khama zodi za dinadiyo zákala lufutu lwa batu khama zodi muna kilumbu.

bandi; ndangu bakabisama. Wákabisa phi batsema bawu bodi hana kati dya bawu boosu.

⁴² Boosu bádyá amana báyükuta.

⁴³ Amana balonguki bánata bitunga kumi yi byodi bya bitini bya mapha yi bya batsema.

⁴⁴ Babana bádyá mapha bákala mafunda matanu ma bayakala.

*Yesu wukangadi ha thandu ya yanga dya mbuta
(Mth 14:22-33; Ywn 6:15-21)*

⁴⁵ Muna tangwa meni dina, kunima wásenda balonguki bandi bakota mu masuwa amana bamutekidilaka kuna sambwa dya Betisayita, kithama kina kasúdila yandi-meni mulumbalumba wa batu.

⁴⁶ Kunima dya kulasula, wenda ku mongu kikuma kya kulombila.

⁴⁷ Ha yábwa phipha, masuwa makala matudi kedi ha kati kya yanga dya mbuta. Yesu yandi buhika kákala muna mafu.

⁴⁸ Mu kumona ni balonguki bandi mu phasi bakala sabwakila, mukuma pfunzi yakala bakakidikisa; muna khoku wa theti, Yesu wísa kwena bawu mu kukangala hana yanga dya mbuta, hanga wuna wabahita.

⁴⁹ Tangwa bámumona kukangala ha thandu ya yanga dya mbuta, bakala banza ni kiphedikisa amana báýandika mu kukalunga;

⁵⁰ mukuma bakala mumona bawu boosu amana mabanza mabavwalangana. Muna mbala mosi, Yesu wázonza kwena bawu: «Kalenu yi kikesa, meni yandu, luyukaku bweya!»

⁵¹ Kunima wákota muna masuwa ha kimosi yi bawu, amana pfunzi yálebama. Báýituka lawu, mwena bawu meni

⁵² mukuma babakisaku keti kima kikuma kiphadi kina kya mapha: mbundu za bawu zitu zakala.

*Yesu wubuki bambefu ku Ngenezaleti
(Mth 14:34-36)*

⁵³ Buna bámanisa mu kusabuka, bátula ku Ngenezaleti^d amana bátuluka mu mafu.

⁵⁴ Buna bátuluka mu masuwa, batu bámbakula Yesu.

⁵⁵ Batu batuka mu kinzunga meni kina kyosu amana báýandika mu kunata bambefu hana biphoyu, mwosu muna bakala muyukila khululuka.

⁵⁶ Mwosu muna kakala kota Yesu, mahata, mbanza, keti mu mafedime, batu bakala sikula bambefu muna mbasi yi kumubokwadilaka ni kabayambwadila ndangu balenga simba keti nzenzi ya muledi wandi. Amana bambefu boosu bana bakalaya simba, bákola.

7

*Malongi ma bakhaka
(Mth 15:1-9)*

¹ Bafwadisi yi ndambu ya balongi ba mitsiku bátuka ku Yelusalemi bisa kutakana kuna kakala Yesu.

^d **6:53 6:53** Kinzunga kya Ngenezaleti: mafu masikunuka mana misi kala kuna banda dya mazyokidi ma tangwa ma Kaphedinawumi.

² Babati mona ni ndambu ya balonguki bandi bekina dya yi moku ma mvindu, disongidila ni makonda kusukulaa.

³ Mukuma Bafwadisi yi Bayuta boosu bisiku dya kedi konda kusukula moku, kikuma bisimya zitisa mikuku mya bakhaka;

⁴ amana tangwa batukini ku zandu, bisiku dya lwesi kunima dya kudisemisa. Bisi zitisa lawu mikuku myahika mya bakhaka, mu mbandu kusukula kwa makopha, malonga, tulundu, nzungu za bisengu yi [thangi^b].

⁵ Bafwadisi yi balongi ba mitsiku bamuhyula kwena Yesu: «Kikuma kya biki balonguki baku bisiku landila mikuku mya bakhaka, bawu kudya moku yi mvindu?»

⁶ Yandi wubazimbwadini: «Bakavungalosi, Yesaya mboti kazonza mu kubikula kwena benu! Bwosu bwasonama:

"Kanda dyadi dyisi nzitisila ha munwa, kaasi mbundu yandi kyana yenina yi meni.

⁷ Mu phamba bisi pfukamina, mukuma malongi ma bawu myenina mikuku mya batu."

^a **7:2 7:2** Kikalulu kimosi muna bikalulu bya Bayuta kyakala lombu mu kusukulaka moku muna mutindu wumosi wuswaswani yi mina myahika ku thwala ya kudya. Bakala kwikila ni wawuna wakala mutindu wumosi wa kusadila ndangu babatambwasa kwena Nzambi. Kaasi Bulunda bwa khulu bwakalaku zimbula ni bwabuna bwakala mboti mu kusukulaka moku ku thwala ya madya moosu ndangu Nzambi katambwasa.

^b **7:4 7:4** Muna masonuku mahika, muhowu wawu thangi weninamwoku.

⁸ Lwisi losila mitsiku mya Nzambi amana ludi-hani ku mikuku mya batu.»

⁹ Kakala bazimbwala: «Benu lwisi toma losila mitsiku mya Nzambi ndangu lwahalamina mu kikhaka kyenu!"

¹⁰ Moyize kazimbula: "Zitisa tata waku yi ngudi waku", amana phi: "Wuna wasinga tata wandi kondilo ngudi wandi bamuhondisa^d."

¹¹ Kaasi benu, lwisi zimbula: Wuna wazimbula kwena tata wandi kondilo kwena ngudi wandi: "Kina yikhana mu kukuheka kikuma kya kukusadisa kyenina kyakutambika kikuma kya Nzambi^e,

¹² lwisiku sisa hika kima kya kusala kikuma kya tata wandi kondilo ngudi wandi.

¹³ Bwabuna lwisi zimbikisila ndinga ya Nzambi kikuma kya kikhaka kina lwasambwakisila kwena batu. Amana mambu mahika lawu lwisi sala mafwanakana yi mamana.»

*Bima bina byisi sumuna mutu
(Mth 15:10-20)*

¹⁴ Yesu watela hika mulumba-lumba wa batu amana wazimbula: «Ngyukenu benu boosu amana bakisenu:

¹⁵ Kweku kima kyatuka ku phenza, kyakota mwena mutu kyalenda musumuna. Kaasi kima kina kyisi lubuka mwena mutu, kyakina kyisi musumuna. [

^d **7:10 7:10** Kul 20:12; Klg 5:16 yi Kul 21:17 yi Lev 20:9 ^e **7:11 7:11** Bayuta bakala yi kikalulu kya kuhanaka bima kikuma kya kisalu kya Nzambi. Yuka ni balambudi kima kikuma kya kisalu kya Nzambi, bafwanikyoku basadila hika mu mutindu wukwawu.

16 Yuka ni matu ma kuyukila lwenina mawu, yukenu mboti.»^f

17 Buna kásisa mulumba-lumba wa batu, kávituka ku nzu, balonguki bandi bámuhyula thendula ya kingana kina.

18 Yandi wubazimbwadini: «Benu phi lweku yi ngangu? Lwisiku zaya ni heku kima kya ku phenza, kikoti mwena mutu kyalenda musumuna,

19 mukuma kyawu kyisiku kota ku mbundu yandi; kaasi mu kundu dyandi, ku thwala kukwenda mu kabini?» Muna ndinga meni zina, mwamuna Yesu kakala zimbwala ni madya moosu ma kasemi menina.

20 Kakala zimbula hika: «Kina kyisi lubuka mwena mutu kyakina kyisi musumuna.

21 Mukuma muna mbundu ya mutu, mwamuna mwisi tuka mabanza mambi: kindumba kya kisaka-saka, bwifi, khengu,

22 mbongi, lukusu, khu, nduka za mbi, bizumba, ngusi, kukenga mesu, kuhuna musamu, lulendu, kukonda kubakisa mambu.

23 Mambu mama moosu mambi myisi lubuka mu kati dya mutu amana myisi sumuna mutu.»

*Lukwikilu lwa mukhetu mosi wa munzenza
(Mth 15:21-28)*

24 Buna kákatuka Yesu hahana, wénda ku kinzunga kya Tidi. Wákota muna nzu yimosi, kátondaku ni bamuzaya kwena mutu; kaasi kálendaku mu kuswama.

^f **7:16 7:16** Nzila ya mukanda yayi yenamwoku muna masonuku ma lawu mana ma khulu.

²⁵ Muna tangwa meni dina mukhetu mosi, mwana wandi wa mukhetu kakala yi kitembu kya mbi kimosi. Buna kayuka kuzonzila Yesu, wisa dilosa muna malu mandi.

²⁶ Mukhetu meni wuna kakalaku Muyuta, mwisi Silo-Fenisi kakala. Kakala mubokwadila ni kakukwasa kitembu kya mbi kina kya mwana wandi.

²⁷ Kaasi Yesu kakala muzimbwala: «Yambula theti bana bayukuta; mukuma ka mboti ku mu kutambula madya ma bana, amana batimbulama kwena bambwa.»

²⁸ Kaasi mukhetu kamuvutwala: «Pfumu, aketi bambwa phi bisi dya bizotu bina bisi bwisisa bana mu tsya mesa.»

²⁹ Yandi wumuzimbwadini: «Kikuma kya ndinga yina, vutuka ku nzu yaku, kitembu kya mbi kilubukini mwena mwana waku wa mukhetu.»

³⁰ Tangwa kavutuka ku nzu yandi, kawana mwana walandalala hana thangi, kitembu kya mbi kilubuki kedi.

Yesu wubeludi muhunga mosi

³¹ Buna kalubuka ku kinzunga kya Tidi, wahitila ku Sitoni amana wavutwakila ku yanga dya mbuta dya Ngadidi, wahitila mu kinzunga kya Mbanza Kumi.

³² Bamunatina muhunga mosi wakala babakana mu kuzonza; amana bamubokwadila ni kamusya moku.

³³ Yesu wamunata ku kingenga kyana yi mulumba-lumba wa batu; wamusya milembu

myandi muna matu, wálokula metya amana wámusimba lulaka yi metya mandi.

³⁴ Kunima wásekula mesu kuna zilu, wáhumwakina amana wázimbula kwena kahuwa: «Efwata!» Disongidila: "Kanguka!"

³⁵ Muna mbala mosi, matu ma mutu wuna mákanguka, lulaka lwandi lwákutumuka, wáyandika mu kuzonza buna bwa bukheti.

³⁶ Yesu wábakandikisa ni bazonzilabwoku kwena mutu; kaasi mbatanana kabakandisabwa, báyadingisawa hika lawu, musamu, kuluta.

³⁷ Batu báýituka lawu, bakala zimbula: «Moosu kabati hanga menina ma bukheti lawu! Kabati yukisa tuhuwa yi kuzonzisa mihunga!»

8

*Yesu wudisini mafunda maya ma bayakala
(Mth 15:32-39)*

¹ Muna bilumbu meni bina, hákala yi mulumba-lumba wa batu wumosi wambuta bakhokana hika. Bakalaku keti kima kya kudya. Yesu wátela balonguki bandi amana wábazimbwala:

² «Kiwayi yenina kyawu kikuma mulumba-lumba wa batu wawu. Tala bilumbu byekina bitatu tukidila buna benina hakimosi yi meni amana beku keti kima kya kudya.

³ Yukani yibasula yi nzala, bakwenda lengalakana muna nzila, mukuma bahika hana kati dya bawu kyana batukini.»

⁴ Balonguki bandi bamuvutwadini: «Kubiki twawana mapha ma kubadisila mu tseki mwamu?»

⁵ Yesu wubahyudini: «Mapha makwa lwenina mawu?» Bazimbudini: «Tsambwadi.»

⁶ Kahanga wulombi kwena mulumba-lumba wa batu ni bazakala muna mafu. Kunima wabonga mapha tsambwadi amana wavutula matonde kwena Nzambi. Wabukununama amana wahanama kwena balonguki bandi ndangu bakabisa kwena mulumba-lumba wa batu. Balonguki phi bahangini bwabuna.

⁷ Bakala hika yi tuma twa batsema. Kunima dya kubasakumuna, wazimbula ni babakabisa hika.

⁸ Batu badya amana bayukuta. Batonguna bitunga tsambwadi bya kabasi yi bitini bina byasala.

⁹ Bakala kitesu kya mafunda maya. Kunima Yesu wabasula.

¹⁰ Muna mbala mosi, yandi wakota mu masuwa yi balonguki bandi amana benda muna kinzunga kya Talamanuta.

Bafwadisi balombi kiphadi
(Mth 16:1-4)

¹¹ Bafwadisi batula, bayandika kutendana yi Yesu. Amana, kikuma kya kumuleya, hanga bamulombi kiphadi kimosi kyatuka ku zilu.

¹² Yesu wahumwakina amana wuzimbudini: «Kikuma kya biki batu ba mbandu yayi babati lombila kiphadi? Mukyedika yiluzimbwadini:

yamónaku keti kiphadi kimosi, batu ba mbandu yayi!»

¹³ Kunima wábasisa amana wákota muna masuwa mu kukwenda ku sambwa dikwawu dya yanga dya thibu.

Muvimbu wa Bafwadisi yi wa Eloti
(Mth 16:5-12)

¹⁴ Balonguki bázimbakana mu kunata mapha. Dipha dimosi lwesi bakaladyawu mu masuwa.

¹⁵ Yesu wábakebisa: «Kebenu! Dikengenu ku muvimbu wa bafwadisi yi muvimbu wa Eloti.»

¹⁶ Balonguki bakala tendana bawu yi bawu kikuma bakalaku yi mapha.

¹⁷ Yesu wábakulabwa amana wábazimbwala: «Kikuma kya biki lubati tendanina ni lweku yi mapha? Khaniku kedi lubakisa? Khaniku kedi lumona? Mbundu zazitama ziluyenina?

¹⁸ Lwenina yi mesu amana lwisiku mona? Lwenina yi matu amana lwisiku yuka? Lwisiku yubuka:

¹⁹ ha yíbukuna mapha matanu kikuma kya bayakala mafunda matanu, bitunga bya kabasi bikwa bya bitini bya mapha bina lwátonguna?» Bavutudini: «kumi yi byodi».

²⁰ «Amana tangwa yíbukuna mapha tsambwadi kikuma kya mafunda maya ma bayakala; bitunga bya kabasi bikwa bya bitini bya mapha bina lwatonguna?» Bavutudini: «Tsambwadi.»

²¹ Amana kakala bazimbwala: «Khaniku kedi lubakisa kwenu?»

Yesu wubukini phofu

²² Buna bátula ku Betisayita, bamunatini phofu mosi, bamubokwadidi ni kamusimba.

²³ Yesu wámusimba phofu muna koku amana wámulubula mu hata. Kunima wámusya metya muna mesu amana wámusya moku, wumuhyu-dini: «Kima wubati mona?»

²⁴ Phofu watemuna mesu amana wuzimbudini: «Mbatu mona batu, mbati bamona hanga miti kaasi babati kangala.»

²⁵ Yesu wámusya hika moku muna mesu; phofu wákola amana wekina mona mboti-mboti bima byosu.

²⁶ Hanga wumusendi ni kavutuka ku nzu yandi, mu kuzimbula: «Vutukaku ku hata.»

*Phetelu wusamuni ni Yesu kenina Masiya
(Mth 16:13-20; Luk 9:18-21)*

²⁷ Yesu yi balonguki bandi béndá ku mahata mana menina bela-bela yi Sezale dya Fidiphu^a. Muna nzila, wáyandika mu kuhyula kwena balonguki bandi: «Biki bisi zonza batu kikuma kya meni?»

²⁸ Bamuzimbwadini: «Bahika bisi zonza ni ngeyi wenina Yowani Mubotiki, bakwawu ni ngeyi Diya, bakwawu hika phi ni ngeyi wenina mosi hana kati dya bambikudi.»

²⁹ Yandi wubahyudini: «Amana kwena benu, nati lwisi zimbula yenina meni?» Phetelu wumuzimbwadini: «Ngeyi wenina Kidisitu.»

^a **8:27 8:27** Sezale dya Fidiphu: Mbanza mosi yenina kuna kabeta ka mamba ma Yolutani, Eloti Fidiphu wátungaya. Buthwena bisiya tela ni Banyasi.

³⁰ Yesu wátomabakandisa ndangu bazimbu-laku kima kitadidi yandi kwena mutu.

*Yesu wusamuni lufwa yi lufutumuku lwandi
(Mth 16:21-28; Luk 9:22-27)*

³¹ Hanga Yesu wuyandikini kubalanga: «Bu-lungi ni Mwana wa mutu kanyokuka lawu, ba-mulosila kwena bambuta ba Bayuta, bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku, bamuhondisa amana kafutumuka kunima dya bilumbu bitatu.»

³² Yesu kakalabwa zonza wengele. Hanga Phetelu wumunati ku kabeta wekina mukaya.

³³ Kaasi Yesu wabaluka, wabatala balonguki bandi amana wamukaya Phetelu: «Katuka, awenda ku manima ma meni, Satana! Mukuma wisiku banza hanga Nzambi, kaasi hanga batu.»

³⁴ Kunima Yesu kahanga wutedi mulumbalumba wa batu yi balonguki bandi amana wubazimbwadini: «Yuka ni mutu wuzodini kandanda, kadizimbakana yandi meni, katikula kitakani kyandi amana kandanda.

³⁵ Mukuma, wosu wuna watonda mu kuhulula luzingu lwandi, katotisalwa; kaasi wosu wuna watotisalwa kikuma kya meni yi kikuma kya Musamu wa Bukheti kahululalwa.

³⁶ Amana khi wawu mupfunu kwena mutu wa kuvwila kwandi tsi yosu amana katotisa luzingu lwandi?

³⁷ Mutu, biki kafwani mu kuhana tambwa-tambwa yi luzingu lwandi?

³⁸ Mukuma, wuna wangyuka tsoni yi ndinga zama ku mesu ma batu ba mbandu yayi bakonda

kwikama yi ya basumuki, Mwana wa mutu phi tsoni kamúyuka tangwa kakwisa mu khembu ya Tata wandi yi yina ya banzyo ba Nzambi.»

9

¹ Yesu wabazimbwala hika: «Mu kyedika yiluzimbwadini, ndambu ya batu mu kati dya baba benina haha benina haha bafwaku kedi konda kumona Kipfumu kya Nzambi buna kyakwisila yi ngolu.»

*Kudibalumuna kwa Yesu
(Mth 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² Kunima dya bilumbu bisambanu, Yesu wabonga Phetelu, Zyaki yi Yowani phangi wandi, hanga wubanati bawu buhika ku phungamu hana mongu wumosi wa kaleyi. Kwakuna, ku phungamu. Yesu wabalumuka hana mesu ma bawu;

³ miledi myandi myakala kedyamina mu phembi yimosi yina kalendaku mu kusemisa kwena mutu wa ha tsi yayi.

⁴ Diya yi Moyize badimonikisa kwena bawu, yi kuyambilaka yi Yesu.

⁵ Phetelu wazimbula kwena Yesu: «Mulongi, bulungi ni twakala kwetu kwakuku. Tutungenu masombolu matatu, dimosi kikuma kya ngeyi, dikwawu kikuma kya Moyize, dikwawu hika kikuma kya Diya.»

⁶ Kamonaku mayakwadi, mukuma bweya bwabakwata.

⁷ Hanga kwisi tuti dimosi dyabafidinga yi kivula kya dyawu, amana ndinga yayukalakana:

«Yandu kenina Mwana wama watondama, muyukilenu!»

⁸ Muna mbala mosi, bátala hana bákala, kaasi bámonaku hika mutu mukwawu; Yesu lwesi yandi buhika yi bawu meni.

⁹ Mu kukulumuka kwa bawu kuna mongu, Yesu wábakandisa mu kumenika kwena mutu mana bamona yikuna kafutumukina Mwana wa mutu, ku bafwa.

¹⁰ Básimbidilaya ndinga meni yayina, kaasi kuna yi kudihyulaka bawu yi bawu: «Biki disongidila dya "kufutumuka ku bafwa"?»

¹¹ Bakala muhyula: «Kikuma kya biki balongi ba mitsiku bisi zimbwala ni Diya fwani mu kutekila kwisa?»

¹² Yandi wábavutwala: «Diya kafweti tekila kwisa ndangu kalongika byosu. Amana kikuma kya biki básonikina ni Mwana wa mutu kanyókuka amana kaléwuka?

¹³ Kaasi yiluzimbwadini ni Diya wísa kedi amana bámuhanga buna bázola, bwosu buna básonika kikuma kya yandi.»

Yesu wubuki mwana wakala yi kitembu kya mbi

(Mth 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Buna bátula bela-bela yi balonguki bahika, bámona mulumba-lumba wa batu lawu babazingiki balongi ba mitsiku bakala tendana yi balonguki.

¹⁵ Buna bámunona Yesu, báyituka lawu amana béndá thinu ndangu bamuheka mboti.

16 Yandi wábahyula balonguki bandi: «Biki lukadi tendanina yi bawu?»

17 Yakala mosi, muna mulumba-lumba wámuvutwala: «Mulongi, yikunatini mwana wama wuna wenina yi kitembu kya kamama.

18 Kwosu kuma kimukwatidini, kyisi mulemba ha tsi, hanga mwana wuyandiki kulubuka mafulu-fulu yi kudyaka makwenzi, amana yandi mutu wekina sununu. Yibabokwadidiki balonguki baku mu kukukwasa kitembu kina, kaasi balendikisikikyoku.»

19 Yesu wábazimbwala: «Benu mbandu yakonda lukwikilu! Yi kuna khi tangwa yikadiki yi benu? Yi kuna khi tangwa yilutambwasiki? Mundatinenu.»

20 Bámunatina yandi. Buna kámona Yesu, kitembu kyambi kyámunikisa ngolu; wábwa ha tsi amana weka dibundumuna yi mafulu-fulu kaki-kaki.

21 Yesu wáhyula kwena tata wandi: «Tukidila myula kwa kedi kisi bela bwabubu?» Tata wandi wavutula: «Tukidila kimwana kyandi.

22 Mbala za lawu, kitembu kyisi mulundika ku mbawu ho loni mu mamba ndangu kyamuhonda. Kaasi yuka ni wufwani mu kuhanga kima, tuyukila kiwayi amana awisa tusadisa.»

23 Yesu wumuzimbwadini: «Ho walenda! Moosu malendakana kwena wuna wisi kwikila.»

24 Muna mbala mosi, tata wa mwana wákalunga: «Khwikidini, awisa tsadisa kikuma kya kukonda kwa lukwikilu kwama!»

25 Yesu buna kámona mulumba-lumba wa batu wakala yikama hika; kahanga wukayi kitembu

kya mbi mu kuzimbwalakya: «Kitembu kya muhunga yi kahuwa, meni yikuhekini muswa, lubuka mwena mwana yandu amana wuvu-tukamwoku hika!»

²⁶ Kitembu kyalubuka mu kukalunga yi kukonya kwa lawu. Mwana wekina hanga wuna wufini; muna phila meni yana, batu bahika bakala zimbula: «Mwana wufini.»

²⁷ Kaasi Yesu, buna kamusimba mwana kuna koku, wamutelamisa, mwana phi wekina mutendendi.

²⁸ Tangwa kavutuka Yesu ku nzu, balonguki bandi bayandika mu kumuhyula mu kingenga: «Kikuma kya biki tulendidikiku mu kukukwasakya betu-betu kitembu meni kina?»

²⁹ Yesu wabazimbwala: «Mbandu ya kitembu kina yisi lubukila lwesi mu lombilu.»

Yesu wusamuni hika lufwa lwandi yi lufutumu lwandi

(Mth 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Buna bakatuka hahana, bahitila mu Ngadidi. Yesu kazolaku ni bamubakula kuna kenina.

³¹ Mukuma kakala balongisila balonguki bandi yi kubazimbwalaka: «Mwana wa mutu bamulambula ku moku ma batu, bamuhonda amana kunima dya bilumbu bitatu bya lufwa lwandi, kafutumuka.»

³² Kaasi balonguki bakalaku bakisa thendula ya ndinga yina; amana bakala yi bweya bwa kumuhyula byufu.

Nani wenina mbuta mu kati kya balonguki?

(Mth 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Bátula ku Kafadinawumi. Tangwa bákala muna nzu, Yesu wáhyula kwena balonguki: «Tendu dya biki lukadiki dyawu mu nzila?»

³⁴ Kaasi bawu bádíbata, mukuma, mu nzila, bakala tendana bawu yi bawu mu kuzaya keti nati wenina mbuta.

³⁵ Hanga wuzakadini, wátela bawu kumi yi bodi amana wábazimbwala: «Yuka mutu wuzodi kukala watheti, kakala watsuka ha kati dya batu boosu yi musadi wa batu boosu.»

³⁶ Hanga wubongi mwana wakhunda mosi, wámusya hana kati dya bawu amana, kunima dya kumuzangula, wábazimbwala:

³⁷ «Wosu wuna wayámba mwana mosi wakhunda, hanga yandu, mu khumbu ya meni, meni-meni kayambini; amana wosu wuna wungyambini, kayambiku lwesi meni, kaasi wuyambi phi wuna wáthuma.»

*Wuna wukondi mubwisa Yesu kenina yi Yesu
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Yowani kázimbula kwena Yesu: «Mulongi, tumonikini mutu mosi wisi kukwasa bitembu bya mbi mu khumbu ya ngeyi, amana tusandikini mu kumukandisabwa, kikuma kisiku landa betu.»

³⁹ Yesu wuvutudini: «Lumukandisabwoku, mukuma heku mutu wasála kiphadi mu khumbu yama amana muna mbala mosi kenda zonza hika mambu mambi matadidi meni.

⁴⁰ Kikuma, wuna wisiku tubwisa, hakimosi kenina yi betu.

⁴¹ Amana wosu wuna walúheka kopha dya mamba mu khumbu ya buna lwenina kwena

Kidisitu; abwabuna, yiluzimbwadini, kalendal-woku totisa lufutu lwandi.»

Bikuma bya phukumunu
(Mth 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² «Wosu wuna wuhukumuni mosi wa bana ba khunda baba bisi kwikila mwena meni, bulungi kwena yandi bamuzitikila kalunga tadi hana tsingu amana bamudibula muna dingu dya yanga dya mbuta.

⁴³ Yukani koku dyaku dyakusumunaka, buku-nadya; bulungi kwena ngeyi wakota mu luzingu yi koku dimosi, ka mboti ku ni wakala yi moku maku modi amana wenda ku bilungi, kuna kwisiku zima mbawu. [

⁴⁴ Kuna, "mimvidya mina misi vukula lutu misiku fwa amana mbawu yisiku zima."]^a

⁴⁵ Yukani ni kitambi kyaku kyakusumunaka, bukunakya; bulungi kwena ngeyi wakota mu luzingu yi kitambi kimosi, ka mboti ku ni wakala yi bitambi byaku byodi amana bakulosa ku bilungi. [

⁴⁶ Kuna, "mimvidya mina misi vukula lutu misiku fwa amana mbawu yisiku zima."]^b

⁴⁷ Yuka phi ni disu dyaku dyakusumunaka, vusadya, bulungi kwena ngeyi wakota mu Kipfumu kya Nzambi yi disu dimosi; ka mboti ku ni wakala yi mesu modi amana bakulosa ku bilungi.

⁴⁸ Kwakuna, "mimvidya mina misi vukula lutu misiku fwa, amana mbawu yisiku zima."

^a **9:44 9:44** Nzila yani yenina mu khunga, muna masonuku ma lawu mana ma thama, yisimwoku kala. ^b **9:46 9:46** Nzila yani yenina mu khunga, muna masonuku ma lawu mana ma thama, yisimwoku kala.

49 Kikuma, kosu mutu katwa mungwa wa mbawu^d.

50 «Mungwa wenina kima kya bukheti; kaasi yuka ni munzenzu wuhwini, yi biki bavútwalawa hika? Kalenu yi mungwa mwena benu-benu, amana zingilakenu mu ngemba benu yi benu.»

10

*Malongi ma Yesu kikuma kya kufwa kwa longu
(Mth 19:1-12; Luk 16:18)*

1 Yesu buna kákatuka hahana, wisa ku kinzunga kya Yuteya yi kuna sambwa dikwawu dya Yolutani. Milumba-lumba mya batu myákhokama hika bela-bela yi yandi; bwosu kyakala kikalulu kyandi, wayandika mu kubalonga.

2 Bafwadisi bisa muhyula, ndangu bamuleya. Bámuhyula: «Yakala kenina yi muswa wa kuyambula mukhetu wandi?»

3 Yesu wabavutwala: «Khi mutsiku kaluheka Moyize?»

4 Bawu bázimbula: «Moyize wáhana muswa wa kusunikina mukanda wa kufwa kwa longu yi wa kukula.»

^d 9:49 9:49 Nzonzidi yayi "Kutwa mungwa wa mbawu" yibati fwanakana yi bimenga bya bayuta bina byákala yi mungwa (Lev 2:13). Bimenga byalawu bakalabya yoka yi mbawu. Mbawu yenina kidimbu kya phasi holo bimeka bina bakala kukula balonguki boosu. Phasi meni zina zálunga mu kubakitula batu ba Nzambi kuluta amana zakala basadisa mu kutadilaka lwesi mwena Nzambi.

⁵ Yesu wubazimbwadini: «Moyize, kikuma kya mbundu ya tadi yina lwenina yawu, kaluhekila mutsiku wuna.»

⁶ Kaasi ku luyandiku lwa phangamu, Nzambi kabahanga yakala yi mukhetu.

⁷ "Kikuma kya bwabuna, yakala kasisa tata wandi yi ngudi wandi amana kadinama yi mukhetu wandi,

⁸ amana bawu bodi bakituka mutu mosi." Yihana ni beku hika bodi kaasi mutu^a mosi.

⁹ Mutu kahambulaku kina kakhundikisini Nzambi.»

¹⁰ Buna batula ku nzu, balonguki bamuhyula hika byufu kikuma kya dyambu meni dina.

¹¹ Yesu wabazimbwala: «Wuna wayambula mukhetu wandi amana kakwela wahika, wuti mbongi ku thwala wuna watheti;

¹² amana yuka ni mukhetu kadihambula yi yakala dyandi amana kakwela wahika, wuti mbongi.»

*Yesu wusakumuni bana bakhunda
(Mth 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Batu bakala munatina bana ndangu kabasimba kuna moku, kaasi balonguki bakala bakaya.

¹⁴ Mu kumona bwabuna, Yesu wayuka khabu amana wabazimbwala: «Yambulenu bana bakhunda bisa kwena meni! Lubakandisaku, mukuma Kipfumu kya Nzambi kyenina kikuma kya batu bana benina hanga bawu.

^a **10:8 10:8** Masonuku mahika meku yi mihowu myami, kaasi mya kuhingisa mu mihowu myahika: "mu kukhundakana kwena mukhetu wandi".

15 Abwabuna, yiluzimbwadi: wosu wuna wakonda yamba Kipfumu kya Nzambi hanga mwana wakhunda, kakótamwoku.»

16 Kunima wábazangula muna moku mandi amana wábasakumuna mu kubathetikaka moku.

*Yesu yi Mutu wa mvwama
(Mth 19:16-30; Luk 18:18-30)*

17 Bwosu kakala kwenda muna nzila, yakala mosi wísa thinu amana wáfukama kuna thwala ya Yesu mu kumuhyula: «Mulongi wa bukheti, biki pfwani yihanga mu kuvwa luzingu lwa mvula yi mvula?»

18 Yesu wámuzimbwala: «Kikuma kya biki wuthedidini wa bukheti? Heku mutu wenina wa bukheti ho ka Nzambi lwesi ku.

19 Wuzayi mitsiku myami: "Wuhondaku mvumbi ya khengu, wutaku mbongi, wuyibaku, wutaku kimbangi kya bukamvi, wuhunaku musamu, zitisa tata waku yi ngudi waku.»

20 Yandi wumuvutwadini: «Mulongi, mambu mana mosu yisima zitisa tukidila kileki kyama.»

21 Yesu wámutala amana wámutonda, wumuzimbwadini: «Kima kimosi kikukondini: ndawenda, tekisa byosu bina wenina byawu, hanabya kwena batsukamini, amana watámbula kuvwa ku zilu; kunima nzawisa amana ndanda.»

22 Kaasi yandi buna káyuka ndinga meni yina, kiwayi kyámukwata amana wénda mu kyadi, mukuma bima bya lawu kákala byawu.

23 Yesu buna kátala muna kabeta kandi, wuzimbudini kwena balonguki bandi: «Phasi bwenina

kwenā bana benina yi bimvwama mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi!»

²⁴ Balonguki báýituka lawu kikuma kya ndinga zandi. Kaasi Yesu wávwutwakila: «Bana bama, phasi^b bwenina mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi!

²⁵ Bweku phasi kwenā kamela mu kulobuka ha hundu dya ndongu, kaasi phasi lawu kwenā mvwama mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi.»

²⁶ Balonguki báýituka hika lawu, bakala dihyula bawu yi bawu: «Amana nati walenda huluka?»

²⁷ Yesu wábatala amana wuzimbudini: «Mana malendakanaku kwenā batu, malendakana kwenā Nzambi; mukuma heku dyambu dyakonda lendakana kwenā Nzambi.»

²⁸ Phetelu wáyandika mu kumuzimbwala: «Tala betu, tisisini bima byetu byosu amana tulandi ngeyi.»

²⁹ Yesu wávwutula: «Abwabuna, yiluzimbwadibwa: heku mutu wásisa nzu, baphangi ba bayakala, baphangi ba bakhetu, ngudi, tata, bana kondilo mafu, kikuma kya meni yi kikuma kya Musamu wa Bukheti;

³⁰ amana kakonda tambula mbala khamad^d buthwenā bwabu: nzu, baphangi ba bayakala, baphangi ba bakhetu, bangudi, bana, yi mafu yi munyanga phi; amana muna tsi yina yakwísa,

b 10:24 10:24 Phasi: masonuku mahika mabati hana tsikiningi ni kwenā babana bisi dihana mu bimvwama. **d** 10:30 10:30 Khama yibati songila lufutu luna lwa mbuta kahána Nzambi kwenā bana bisi musadila muna phila meni yayi.

kakonda tambula moya wa mvula yi mvula.

³¹ Lawu bakala batheti, basúkinina amana lawu bakala batsuka, batékila.»

Yesu wusamuni mu mbala ya tatu lufwa lwandi yi lufutumuku lwandi

(Mth 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Mu nzila bákala mu kutombuka ku Yelusalemi. Amana Yesu kakala kwenda ku thwala ya bawu. Balonguki mu tsumbi bakala, bana bakala mulanda phi, bweya bakala bwawu. Yesu wábonga hika bawu kumi yi bodi, bela-bela yi yandi, amana wáyandika mu kubazimbwala mambu mama makhana mubwila.

³³ Kabazimbwala: «Talenu, ku Yelusalemi tubati tombuka; Mwana wa mutu bamúambula kwena bambuta ba banganga Nzambi yi kwena balongi ba mitsiku. Ndola ya lufwa bamúzengila, bamúambula kwena baphani.

³⁴ Bamúseya, bamúlokwala metya, bamúzyatula amana bamúhonda. Amana kunima bilumbu bitatu, kafutumuka.»

Kilomba kya Zyaki yi Yowani

(Mth 20:20-28)

³⁵ Bana ba Zebeteya bodi, Zyaki yi Yowani, bísa muzimbwala: «Mulongi, twazóla ni wahanga kikuma kya betu mana twakúlomba.»

³⁶ Yandi wubahyudini: «Biki luzodi ni yihanga kikuma kya benu?»

³⁷ Bawu bamuzimbwadini: «Tuheka nzila ni twazakala mosi kuna koku dyaku dya kitata,

mukwawu kuna koku dyaku dya kimama muna khembu yaku.»

³⁸ Kaasi Yesu wubazimbwadini: «Lwisiku zaya mambu mana lwisi lomba. Lwalenda kunwa bungu dyadi yinwa meni, kondi loni kutambula mbotika yayi yitámbula meni?»

³⁹ Bawu bamuzimbwadini: «Twalendabwa.» Yesu wubavutwadini: «Bungu dyadi nzodi yinwa meni, lwanwádyá, amana balubotika phi mu mbotika yayi yitámbula meni.

⁴⁰ Kaasi mana matadidini kuzakala ku kitata kyama holo ku kimama kyama, ka meni ku yisima hana; bifulu bina byenina kikuma kya bana báyidikilabya.»

⁴¹ Kumi bana bahika báyuka bwabuna, hanga babafungidi khabu Zyaki yi Yowani.

⁴² Yesu wábatela amana wubazimbwadini: «Luzayi ni malemba ma makanda bisi yala batu hanga bapfumu, amana bambuta bisi songila kwena bakwawu hamu dya bawu.

⁴³ Dyeku buna mu kati dya benu, kaasi wuna wazola, mu kati dya benu, kukituka mbuta, kakála musadi wenu,

⁴⁴ amana wosu wuna wuzodi kukala watheti mu kati dya benu, kakala muhika wa batu boosu.

⁴⁵ Mukuma keti yandi meni Mwana wa mutu kísaku ndangu bamusadila, kaasi kikuma kya kusadila yi kulambula luzingu lwandi mu phila ya kukatula batu balawu mu kihika.»

*Yesu wubukini phofu Balatimeya
(Mth 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Bisi ku Yediko. Amana buna kalubuka Yesu mu Yediko, yi balonguki bandi yi mulumbalumba wa batu, phofu mosi wakala lomba bima muna nzila, khumbu yandi Balatimeya, mwana wa Timeya, kákala wazakala kuna kabeta ka nzila.

⁴⁷ Wáyuka ni wuna Yesu mwisi Nazaleti amana wáyandika kukalunga: «Yesu, Mwana wa Tavidí, ngyukila kyadi!»

⁴⁸ Balawu bakala mukaya ndangu kadibata, kaasi yandi wákalunga hika ngolu: «Mwana wa Tavidí, ngyukila kyadi!»

⁴⁹ Yesu wátelema amana wuzimbudini: «Mute-lenu.» Bamutela phofu yi kumuzimbwalaka: «Sya kikesa, telema, kabati kutela.»

⁵⁰ Wálosa muzaka wandi, wátelama mbala mosi amana wísá kuna kákala Yesu.

⁵¹ Yesu wamuhyula: «Biki wuzodi yikuhangila?» Phofu wámuzimbwala: «Mulongi, nzodi yimona hika.»

⁵² Yesu wámuzimbwala: «Ndawenda, lukwikilu lwaku lukuhuludini^e.» Muna tangwa meni dina, wáyandika kumona, amana wámulanda muna nzila.

11

*Yesu wukoti mu Yelusalemi
(Mth 21:1-11; Luk 19:28-40; Ywn 12:12-19)*

^e 10:52 10:52 Fwani twazonza ni "lukuhuludini" kondilo "lukubeludini".

¹ Amana Tangwa babwesuka yi Yelusalemi, mu kukwenda ku hata dya Betifasi yi Betaniya, belabela yi mongu wa Olive, Yesu watuma bodi ba balonguki bandi

² mu kubazimbwala: «Alwenda kuna hata dina dyenina ku thwala ya benu, buna lwakota, lwawana mwana wa ane^a wakuzitikila, wuna bakonda kedi zakala kwena mutu; mukutumunenu, amana mundatinenu.

³ Amana yuka ni mutu kaluzimbwala: kikuma kya biki lubati hangila bwabuna?" Zimbulenu: "Pfumu mupfunu kamuvwini." Amana, muna mbala mosi, kamuśula.»

⁴ Benda amana bawana mwana wa ane wa kuzitikila hana nzila, belabela yi mwelu wumosi, muna nzila. Bamukutumuni.

⁵ Ndambu ya batu bana bakala hana bayandika mu kubazimbwala: «Biki lubati hanga? Kikuma kya biki lubati mukutwamina mwana wa ane wuna?»

⁶ Babavutwala bwosu kazimbulabwa Yesu, amana babasula.

⁷ Bamunata mwana wa ane kwena Yesu; bathetika miledi mya bawu hana thandu ya yandi, Yesu wazakala hana thandu.

⁸ Batu balawu bayala miledi mya bawu muna nzila, amana bahika yi ndala zina bakesa^b mu

^a **11:2 11:2** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

^b **11:8 11:8** Bwosu bwenina muna mukanda wazodi wa bathotila 9:13, wuna wenina mutindu wa kikalulu kya luzitu.

bilanga.

⁹ Bana bakala kwenda ha thwala yi bana bakala landa bakala kalunga: «Ozanad! Kasakumuka wuna wubati kwisa mu khumbu ya Pfumu!

¹⁰ Lwasakumuka luyalu luna lubati kwisa, luyalu lwa Tavididi tata wetu! Ozana muna bisoka!»

¹¹ Yesu wákota mu Yelusalemi, kuna nzu ya Nzambi. Kunima dya kusimbululaya bima byosu yi bwosu kwáyila kuma, wénda ku Betaniya kumosi yi bawu kumi yi bodi.

Yesu wubundidini mufiki

(Mth 21:18-19)

¹² Kilumbu kyalanda, bwosu kakala lubuka ku Betaniya, Yesu wáyuka nzala.

¹³ Buna kámona muna kyana mufiki wávwota yi khaya, wenda tala akolu kawanakwa kima; kaasi buna katula hahana, káwanaku keti kima, khaya za khatu, mukuma yákalaku tsungi ya bibundu bya fiki.

¹⁴ Hanga wuzimbudi kwena mufiki: «Mvula yi mvula, ka mutu ku wadya hika kibundu ky-atúka mwena ngeyi!» Amana balonguki bandi bámuyuka.

Yesu kuna Nzu ya Nzambi

(Mth 21:12-17; Luk 19:45-48; Ywn 2:13-22)

¹⁵ Bátula ku Yelusalemi. Yesu wákota kuna nzu ya Nzambi, wayandika mu kukwasa bana bakala tekisa yi bana bakala sumba kuna nzu

^d **11:9 11:9** Muna ndinga ya Bayuta, Ozana yenina nzonzidi yibati tendula lwesi ni "Hulula, yikubokwadidini."

ya Nzambi, wámwanga mitalaka mya bakwa tsyenzya yi biti bya bateki ba baphombu,

¹⁶ konda kusisa mutu kanata kima muna luphangu lwa nzu ya Nzambi.

¹⁷ Kakala balonga yi kuzimbulaka: «Bwásonamaku bwabu: "Nzu yama batédikiya ni nzu ya bisambu kikuma kya bikanda byosu?" Kaasi benu, lukitudiya saka dya bandwandwa!»

¹⁸ Bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku bámu yuka; bakala sanda phila ya ku-muhondisila; bweya bwa yandi bakala bwawu, kikuma mulumba-lumba wa batu wosu wakala yituka kikuma kya malongi mandi.

¹⁹ Ha mabwa masikidika, Yesu yi balonguki bandi balubuka mu mbanza.

*Yesu yi mufiki wayumuka
(Mth 21:20-22)*

²⁰ Buna bakala hita muna suka, balonguki bámona mufiki wayumuka yi kuna misodi.

²¹ Phetelu, bwosu káyubuka mana máhita, wu-muzimbwadini: «Mulongi, talandi, mufiki wawu wábundila wosu wuyumukini.»

²² Yesu wábazimbwala: «Kwikilenu mwena Nzambi!

²³ Abwabuna, yiluzimbwadibwa, wuna wazím-bula kwena mongu wawu: "Kinduka hana, dilosa mu yanga dya mbuta," konda keti keti muna mbundu yandi, kaasi kakwikilaka ni mamana kabati zimbula malúngila, mamana mamúhangamina.

24 Yihana yiluzimbwadini: "Kyosu kina lwalómba mu kulombila, kwikilenu ni lutambudikya kedi amana balúhekakya."

25 "Amana buna lutelamikini mu kulombila, yuka ni dyambu lwenina dyawu yi mukwenu, mulolulenu, ndangu Tata wenu wenina muna mazilu kalulolula phi mitsoki myenu. [

26 Kaasi yukani lubaloludiku, Tata wenu wuna wenina mu mazilu, ketibwe kalúlolulaku mitsoki myenu.]e»

*Ku biki disi tuka hamu dya Yesu?
(Mth 21:23-27; Luk 20:1-8)*

27 Yesu yi balonguki bandi bávutuka ku Yelusalemi. Bwosu kakala kangala muna luphangu lwa nzu ya Nzambi, bambuta ba banganga Nzambi, balongi ba mitsiku yi bambuta ba dibundu bisa muwana.

28 Amana bamuhyudini: «Mu hamu dya nati wisi hangila bwabuna? Nati wukuhekiní hamu dya kuhangilabwa?»

29 Yesu wubavutwadini: «Meni phi yilúhyula kyufu kimosi; yuka ni lwamvutwala, yiluzimbwala keti mu hamu dya nati yisi hangila mambu mana.

30 Mbotika yina ya Yowani, ku zilu yátuka ho kwena batu? Phekenu mvutu.»

31 Kaasi bayandika kutendana bawu yi bawu yi kudizimbwalaka: «Yuka ni twavutula: "Ya ku zilu", kazímbula: "Kikuma kya biki lwakonda mukwikidila?"

e 11:26 11:26 Nzila yayi yenamwoku muna masonuku ma lawu mana ma khulu.

³² Kaasi yuka twazimbula: "Kwena batu", hanga...» Bweya bwa mulumba-lumba wa batu bákala bwawu, mukuma boosu bakala mubongila Yowani hanga mbikudi mosi wa kyedika.

³³ Hanga bavutudi kwena Yesu: «Tuzayiku.» Hanga Yesu wubazimbwadini: «Meni phi yiluz-imbwalaku keti mu hamu dya nati yisi hangila mambu mana.»

12

*Kingana kya basadi bambi ba kilanga kya vinu
(Mth 21:33-46; Luk 20:9-19)*

¹ Hanga Yesu wuyandikini mu kubazonzila mu bingana: «Mutu mosi wákuna kilanga kya vinu. Wákakakya mu luphangu, wásima buku dya kinyongi kya vinu, wátunga kinongi kikuma kya kutanikinaka vinu, kunima wáluwisakya kwena batu, amana wénda mu kitambu.

² Tangwa dya mbongu buna dyálungila, wátuma musadi mosi kwena basadi ba vinu ndangu bamubongila ndambu yandi ya bibundu bya vinu.

³ Bá mukwata, bá mubeta amana bá mukukwasa moku ma khatu.

⁴ Mukwa kilanga wábahitika hika musadi wahika; bá mukhokula muna mutwa amana bá mutukwana.

⁵ Watuma hika musadi wahika, bá muhonda; kunima balawu bá beta bwabuna, bahika bá bahonda.

⁶ Mwana wandi wa yakala wuna watondama lwesi wásala; ku tsuka, wábahitika yandi mu kudizimbwala: "Bámuzitisa mwana wama wa yakala!"

⁷ Kaasi basadi babana ba kilanga kya vinu bádizonzila: "Yandu swana! Alwisenu, tumuhondenu, ndangu kuvwa kwasadila betu!"

⁸ Bámukwata, bámutimbula ku phenza ya kilanga kya vinu amana bámuhonda.

⁹ «Amana biki kahánga mukwa kilanga kya vinu? Kakwísa, wubahondisini basadi bana, amana kiyeka kya kilanga kya vinu kahánakya kwena basadi bahika.

¹⁰ Benu lwatangaku Masonuku mama: "Tadi dina balosa batungi, dyákituka tadi dya theti dya mupfundila.

¹¹ Mambu mama kwena Pfumu mátuka, dyambu dya ngituka ku mesu metu!"»

¹² Bapfumu ba bayuta bakala sanda phila ya kumukwatila, kaasi báyuka bweya bwa mulumba-lumba wa batu. Bábakula ni kikuma kya bawu katila kingana kina. Bamusisa amana béndá kwabawu.

Phaku ya Khayisala

(Mth 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Bamuhitikini ndambu ya bafwadisi yi bakwa kibuka kya Eloti, ndangu bamuleya Yesu muna ndinga zandi.

¹⁴ Baba bisa muzimbwala: «Mulongi, tuzayi ni ngeyi kyedika wena amana weku yi bweya bwa mambu mana bisi banza batu kikuma, wisiku tala mbunzu za batu, kaasi wisi longa nzila ya

Nzambi buna bufwani. Bulungi mu kufuta phaku ya Khayisala^a? Tufweti futa ho tufutaku?»

¹⁵ Bwosu kázaya bukavungalosi bwa bawu, wábavutwala: «Kikuma kya biki lubati ndeyila? Ndatinenu kuta dimosi, nzodi yimonadya.»

¹⁶ Bámunatinadya dimosi, Yesu wábahyula: «Mbunzu yi khumbu yayi básonika haha bya nati?» Bámuwutwala: «Bya Khayisala.»

¹⁷ Hanga Yesu wubazimbwadini: «Hanenu mambu ma Khayisala kwena Khayisala, amana mambu ma Nzambi kwena Nzambi.» Amana bayituka lawu kikuma kya mvutu ya Yesu.

*Kyufu kitadidi kufutumuka kwa bafwa
(Mth 22:23-33; Luk 20:27-40)*

¹⁸ Kunima, Basadise bana bisi zimbula ni kweku lufutumuku lwa bafwa, bisa muhyula:

¹⁹ «Mulongi, Moyize kátusonikina bwabu: "Yuka ni yakala mosi kafwa konda kubuta mwana, myaki wandi kalunga kwela mufwidi ndangu katombula kikanda kya phangi wandi."»

²⁰ Kinga kwákala yi baphangi ba bayakala tsambwadi. Tsomi za bawu wákwela mukhetu amana wafwa konda kusisa mwana.

²¹ Wazodi wamukwela mufwidi amana wáfwa konda kusisa keti mwana. Phila mosi yi wuna watatu;

²² amana keti mosi wa bawu tsambwadi kásisaku mwana. Kunima dya bawu boosu, mukhetu phi wáfwa.

^a **12:14 12:14** "Khayisala" yákala khumbu yina bakala hana kwena pfumu wa mbanza ya Loma. Káyala phi muna tsi za lawu zina zákala mu kihika kya Loma, yi muna tsi za Bayuta.

²³ Muna kilumbu kya lufutumuku lwa bafwa, tangwa batókama, wa nati kakála mukhetu meni wuna? Mukuma bawu tsambwadi bāmukwela!»

²⁴ Yesu wubazimbwadini: «Taleti! Yi hakana lwisi ditotisila kwenu, lwisiku bakisa keti Masonuku, keti ngolu za Nzambi.

²⁵ Mukuma, ku lufutumuku lwa bafwa, kwakálaku yi bayakala keti bakhetu bakwelana, kaasi bakála hanga banzyo muna mazilu.

²⁶ Kikuma kya kufutumuka kwa bafwa, khaniku kedi lutanga, muna mukanda wa Moyize, mana bāmuzimbwala bela-bela yi kivunza kya mbawu? Nzambi kázimbula: "Meni yenina Nzambi wa Bulahami, Nzambi wa Yizaki yi Nzambi wa Yakobi."

²⁷ Disongidila ni keku Nzambi wa bafwa, kaasi wa batu bana benina mu luzingu. Luditotisi kwenu kimakulu.»

*Mutsiku wulutini mupfunu
(Mth 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Mosi wa balongi ba mitsiku, wuna wábayuka buna bakala tendana yi phila kámona ni mboti kábavutwala, wísa hyula kwena Yesu: «Khi wawu mutsiku watheti wuhitini muna mitsiku myosu?»

²⁹ Yesu wuvutudini: «Watheti: "Hinikina, Kiseledi, Pfumu Nzambi wetu, yandi lwesi wenina Pfumub.

³⁰ Amana wazóla Pfumu Nzambi waku, yi mbundu yaku yosu yi moya waku wosu, yi ngangu zaku zoosu, yi ngolu zaku zoosu."

b 12:29 12:29 Basoniki bahika básonika ni Pfumu kenina Nzambi wetu, Pfumu yandi mosi.

³¹ Wazodi: "Wazóla mukwenu hanga ngeyi meni." Kweku hika mutsiku wuluti myami myawu myodi.»

³² Mulongi wa mitsiku wumuzimbwadini: «Bwa bukheti, Mulongi! Kyedika wuzimbudini ni Pfumu Nzambi yandi mosi kenina amana heku wahika hanga yandi.

³³ Amana ni kumuzola yi mbundu yandi yosu, yi ngangu zandi zoosu, yi ngolu zandi zoosu; yi kuzola mukwenu hanga yandi meni, buluti kimenga kya kuyoka kya muthu yi mikhayilu.»

³⁴ Yesu buna kámona ni kávitula yi mayedi moosu, hanga wumuzimbwadini: «Ngeyi weku kyana yi Kipfumu kya Nzambi.» Amana keti mutu kámekaku hika kumuhyula kyufu.

Masiya yi Tavidí

(Mth 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Yesu kakala longa kuna nzu ya Nzambi, ka-hanga wubahyudini: «Abweti balongi ba mitsiku balenda zonzila ni Masiya kenina mwana wa Tavidí?

³⁶ Yandi meni Tavidí, muna Kitembu Kyatoma, kázimbula:
"Pfumu kázimbula kwena Pfumu wama:
sikuka kuna kitata kyama,
yi kuna yisíla bambeni baku ku sina dya bitambi byaku."

³⁷ Yandi meni Tavidí kabati mutela: "Pfumu" Amana mu biki kalenda kadila hika mwana wandi?»

*Yesu wubalukisi kikuma kya balongi ba mitsiku
(Mth 23:1-36; Luk 20:45-47)*

Amana mulumba-lumba wa batu balawu bakala muhinikina yi tsambu.

³⁸ Muna malongi mandi, Yesu kakala bazimbwala: «Dikengenu yi balongi ba mitsiku; bazodi kukangala yi mvwela za kaleyi amana batu babahakaka mboti muna mazandu;

³⁹ bazodi kuzakala mu bifulu bya theti muna nzu za kimvuka za Bayuta, bazodi phi bifulu bya lukumu mu mikinzi.

⁴⁰ Bisi botula bima muna nzu za bafwidi, bisi samba malombilu ma kaleyi kikuma kya kudimonikisa. Bawu batámbula pfundusu yina yalúta kitesu.»

Kabu dya mufwidi wa phutu
(Luk 21:1-4)

⁴¹ Kunima Yesu bwosu kákala wasikuka kuna thwala ya mukunzu wa nzu ya Nzambi, kakala simbulula mulumba-lumba wa batu buna bakala sya mbongu. Bamvwama balawu bakala sya lawu.

⁴² Mufwidi mosi wa phutu wísa, yandi phi wásya makuta modi ma khunda mahitini dikuta dya tsuka.

⁴³ Hanga wubatedi balonguki bandi amana wubazimbwadini: «Mu kyedika, yiluzimbwadibwa, mufwidi yandu wa phutu kasini kuluta boosu bana basini mu mukunzu.

⁴⁴ Mukuma boosu bana bahani muna kulutuka kwa kuvwa kwa bawu; kaasi yandi, kasini muna kiphutu kyandi, kyosu kina kákadiki kyawu, kyosu kina kafwaniki mu kuzingila.»

13

Yesu wusamuni kubulumuka kwa nzu ya Nzambi

(Mth 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Bwana kakala lubuka Yesu mu nzu ya Nzambi, mosi wa balonguki bandi wámuzimbwala: «Mulongi! Talandi, khi mutindu wa matadi, khi thungidi!»

² Yesu wámuvutwala: «Wumoni thungidi zazi za mbuta? Kwasálaku keti tadi dimosi hana thandu ya tadi dikwawu dyakonda wulumuka.»

Phasi yi minyanga

(Mth 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Buna kákala wazakala kuna mongu wa Olive, kuna thwala ya nzu ya Nzambi, Phetelu, Zyaki, Yowani yi Andele bámuhyula mu kingenga:

⁴ «Tuzimbwala, khi tangwa masálama mambu mama, khi kyawu kidimbu kyasóngila tsuka ya mambu mana moosu?»

⁵ Hanga Yesu wuyandiki mu kubazimbwala: «Kebenu, mutu kaluhukumunaku.

⁶ Lawu bakwísa mu khumbu ya meni, mu kuzimbula: "Meni yenina Kidisitu" amana batu balawu babáhukumuna.

⁷ Tangwa lwayuka kuzonzila mvita yi pfweta-pfweta za mvita: luvumukaku mbundu; bulungi ni mambu mana masalama, kaasi yakálaku kedi tsuka.

⁸ Mukuma kanda dimosi dyanwánisa kanda dikwawu, amana luyalu lumosi lwanwánisa luyalu lukwawu; amana kunikana kwa mafu

yi nzala byakála muma mwahika. Lwakála luyandiku lwa misongu.

⁹ Dikengenu benu-benu; balúlambula mu nganda amana balúbeta muna nzu za kimvuka za Bayuta; lwatélama kuna thwala ya bapfumu ba mbanza yi bakyamvu kikuma kya meni, kyakála kimbangi kikuma kya bawu.

¹⁰ Bulungi theti Musamu wa Bukheti basamunawa kwena makanda moosu.

¹¹ Tangwa balúnata mu kululambula, lutekilaku diyangisa kikuma kya mana lwazimbula, kaasi zimbulenu mana balúheka muna tangwa meni dina, mukuma ka benu ku lwazónza, Kitembu Kyatoma.

¹² Phangi kalámbula phangi wandi ku lufwa, amana tata kalámbula mwana wandi; bana babáthutukila bibuti bya bawu amana babáhondisa.

¹³ Balúmenga kwena mutu wosu kikuma kya khumbu yama. Kaasi wuna wakwámina tii yi kuna tsuka, yandi kahúluka.»

Kiwayi kya lawu

(Mth 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ «Buna lwamóna muzangi wanzanzi wakute-lamisa muna kafwaniku kukala, mutu wuna wubati tanga kabakula! Hanga, bana bakála mu Yuteya batína mu myongu;

¹⁵ wuna wakála ha mudilu katulukahoku, kavutukaku kikuma kya kutambula kima ku nzu yandi;

¹⁶ amana wuna wakála ku bilanga kavutukaku ku manima kikuma kya kutambula muledi wandi.

¹⁷ Khi phasi kikuma kya bakhetu bana bakála ku bifundu yi kwena bana bakála mu kuyemika muna bilumbu meni bina!

¹⁸ Lombilenu ni mambu mama mabwaku mu tangwa dya kyosi kya lawu!

¹⁹ Mukuma, bilumbu meni bina byakála bilumbu bya kiwayi kya lawu, kiwayi kimosi, hanga kina kyakonda kedi kala tukidila ku luyandiku lwa phangamu yina káhangila Nzambi tsi yi buthwena bwabu, amana zakalamwoku hika buna kuluta.

²⁰ Wadi ni Pfumu kákufikisaku bilumbu bina, wadi keti mutu kakhanaku zinga hika, kaasi kákufikisilabya kikuma kya bana básolama.

²¹ Amana ho mutu kaluzimbwala: "Kidisitu haha kenina!" Holo: "kuna kenina!" Lumukwik-ilaku.

²² Mukuma bamasiyaa^a ba bukamvi yi bam-bikudi ba bukamvi balúbuka; basóngila biphadi yi mambu ma kuyituka kikuma kya kuhukumu, yuka bwaléndakana, bana kásola Nzambi.

²³ Kebenu kwenu! Thekidi luzimbwala moosu.»

*Kwisa kwa Mwana wa mutu
(Mth 24:29-31; Luk 21:25-28)*

^a **13:22 13:22** Bamasiya ba bukamvi babati zonzila batu bana bisi zimbula ni bawu benina Kidisitu kaasi beninabwoku.

²⁴ «Kaasi muna bilumbu bina, kunima dya kiwayi meni kina, tangwa kaphínda, ngondi kaséngulaku myesi myandi,

²⁵ bathetimbwa babwa tukidila ku zilu, amana ngolu za mazilu zaníkana.

²⁶ Hanga bamoni Mwana wa mutu buna kakwísa muna matuti yi ngolu za lawu, yi khembu.

²⁷ Hanga wutumi banzyo amana bakútikisa batu ba tselu ya bana kásola, tukidila tselu ya tsi yi kuna tselu ya ku zilu.»

Kingana kya mufiki

(Mth 24:32-33; Luk 21:29-33)

²⁸ «Mbandu ya kingana kya mufiki yaluheka dilongi: buna lwamóna ni miti wusawakidini, lwisi zaya ni tsungi ya pha yibwesukini.

²⁹ Phila mosi yi kwena benu, tangwa lwamóna bima bina byosu, zayenu ni Mwana wa mutu wekina bela-bela, muna mwelu.

³⁰ Mu kyedika, yiluzimbwadibwa: mbandu ya batu baba, yahítaku kedi yi kuna masálamina mambu mana mooşu.

³¹ Zilu yi tsi byatóta, kaasi ndinga zama zalendaku tota.»

Nzambi lwesi wuzayidya tangwa dya tsuka

(Mth 24:36-44)

³² «Kikuma kya mana matadidini kilumbu yi tangwa, ka mutu ku wuzayibya, keti banzyo muna zilu, keti Mwana; kaasi Tata yandi lwesi.

³³ Kebenu, temunenu mesu, mukuma luzayiku mu khi tangwa mabwa.

³⁴ Dyakála hanga mutu mosi wénda mu ki-tambu: wusisini nzu yandi, wuhanini kiyeka kwena basadi bandi; kosu mutu yi kisalu kyandi, amana wásenda kwena tsinzidi kakala wate-muna.

³⁵ Disongidila, kalenu batemuna, mukuma luzayiku keti khi tangwa kakwisa mukwa nzu: mu masikidika, ho mu kati kya kisuku, ho mu khoku wa theti, ho mu suka.

³⁶ Kalenu mu bweya kinga katula mu kithulu-mukina amana kisa luwana banimba.

³⁷ Mana mbati luzimbwala, nzimbudima kwena batu boosu: "Kalenu batemuna!"

14

Yesu bamukasidi kifwandu

(Mth 26:1-5; Luk 22:1-2; Ywn 11:45-53)

¹ Bilumbu byodi byásala mu kuta mukinzi wa Phaki yi mukinzi wa mapha makonda muvimbu. Bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku bakala sanda phila ya kumukwata Yesu mu mayedi mambi ndangu bamuhonda.

² Bakala zimbula: «Heku ni mu tangwa dya mukinzi, hanga kwakala nana mvwalangani mu kati dya batu.»

Mukhetu mosi wusitini mananasi hana mutwa wa Yesu

(Mth 26:6-13; Ywn 12:1-8)

³ Yesu ku Betaniya kákala muna nzu ya Simoni mukwa bwasi. Buna kákala ku mesa mukhetu mosi wakota amana kákala yi mulangi wabasa yi mananasi ma mukwandi, ma thalu ya lawu.

Wábula mulangi amana wázunzila mananasi hana mutwa wa Yesu.

⁴ Ndambu ya batu bahika báyuka kikudi-kudi, hanga beka dizimbwala bawu yi bawu: «Kikuma kya biki kuzanga mananasi mama bwabu?

⁵ Wadi bakhanima sumbisa mananasi mana mu thalu ya khama tatu za phata^a, amana mbongu bahana kwena batsukami!» Amana bakala mukumba mukhetu wuna.

⁶ Kaasi Yesu wazimbula: «Muyambulenu. Kikuma kya biki lubati muyangisila? Dyambu dya bukheti kahangini kwena meni.

⁷ Mukuma, batsukami lwakadiki bawu kosu tangwa, amana lufwani kubasadisa tangwa dina lumoni; kaasi meni twakádikiku yenu kosu tangwa.

⁸ Yandi kahangi buna kalendidini: katekidi zunzila mananasi mu lutu lwama kikuma kya kuyidika kuzika kwa lutu lwama.

⁹ Mu kyedika yiluzimbwadini: kwosu kuna básamuna Musamu wa Bukheti, muna tsi yosu, baménikiki phi mambu mama kahangini mukhetu yandu, kikuma kya kumubambuka.»

*Yutasi wuyilamini mu kulambula Yesu
(Mth 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ Yutasi Sikadyoti, mosi wa bawu kumi yi bodi, wénda kwena bambuta ba banganga Nzambi ndangu kabalambwala yandi Yesu.

¹¹ Buna bámu yuka, básangwala lawu amana básila ni bamuheka mbongu. Yutasi kakala

^a 14:5 14:5 Mlk 6:37 lufutu lwa basadi khama tatu muna kilumbu.

sanda tangwa dya mboti ndangu kamulambula Yesu.

Yesu wudi madya ma Phaki yi balonguki bandi
(Mth 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Ywn 13:21-30)

¹² Kilumbu kya theti kya muginzi wa mapha makonda muvimbu, muna kilumbu kina bakala tambika kimenga kya muginzi wa Phaki, balonguki bandi bamuzimbwadini: «Kubiki wuzodi ni thwenda kuyidikila madya ma muginzi wa Phaki?»

¹³ Hanga Yesu wátuma bodi mu kati dya balonguki bandi amana wubazimbwadini: «Alwenda kuna mbanza, lwatúndakana yakala mosi wubati nata kalondu kenina yi mamba. Mulandenu.

¹⁴ Amana muna kakóta, zimbulenu kwena mukwa nzu: "Mulongi kazimbudini: Kubiki wenina mwanza wuna yidíla madya ma Phaki yi balonguki bama?"

¹⁵ Kalúsongila mwanza wumosi wenina wambuta kuna zilu, wenina wakuyidika kedi yi bima byosu. Yi mwamuna lwayídikila mambu kikuma kya betu.»

¹⁶ Balonguki béndá, buna bátula ku mbanza, báwana phi mambu bwosu kabazimbwala amana báyidika madya ma Phaki.

¹⁷ Ha mábwa masikidika, Yesu wátula hakimosi yi bawu kumi yi bodi.

¹⁸ Buna bakala kuna mesa yi kudyaka, Yesu wuzimbuni: «Mu kyedika, yiluzimbwadini:

mosi mu kati dya benu, wubati dya yi meni, kandám-bula.»

¹⁹ Kiwayi kyábakwata lawu, báyandika mu kumuzimbwala mosi kunima mukwawu: «Ka meni ku, bweku?»

²⁰ Yandi wábavutwala: «Kenina mosi muna kati dya benu kumi yi bodi, wuna wuvundikini koku ha longa dimosi yi meni, yandi wuna wandám-bula.

²¹ Mwana wa mutu kabati kwenda, bwosu bwásonama kikuma kya yandi; kaasi khi kyadi kwena mutu wuna wamúlambula Mwana wa mutu! Bwalunga ni mutu wuna kabutukaku kwandi!»

Mesa ma Pfumu

(Mth 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²² Buna bákala dya, Yesu wátambula dipha, wásambuladya, wábukunadya amana wáhanadya kwena balonguki mu kuzimbula: «Tambulenu, lwalu lwenina lutu lwama.»

²³ Kunima, wátambula bungu dimosi, kunima dya kuvutula matondu, wábahekadya, amana bánwaya boosu.

²⁴ Hanga wubazimbwadini: «Mama menina menga mama, ma bulunda bwa Nzambi, mana matyakani kikuma kya batu lawu.

²⁵ Mu kyedika, yiluzimbwadini: yinwaku hika vinu dina, tii yi kuna kilumbu kina yinwádyá, dya pha, muna luyalu lwa Nzambi.»

Yesu wusamuni ni Phetelu kámusuwangana

(Mth 26:31-35; Luk 22:31-34; Ywn 13:36-38)

²⁶ Kunima dya kuyimbila mikunga^b, bálubuka, benda ku mongu wa Olive.

²⁷ Hanga Yesu wubazimbwadini: «Kisinza kyakála kikuma kya benu boosu, mukuma bwásonama bwabu: "Yimúhonda kalema, amana mikoku myamwángalakana."

²⁸ Kaasi kunima dya kufutumuka kwama, yilútekidila kuna Ngadidi.»

²⁹ Phetelu wumuzimbwadini: «Tangwa kyakála kisinza kikuma kya boosu, kyakáliku kikuma kya meni.»

³⁰ Yesu wámuvutwala: «Mu kyedika yikuzimbwadini: lelu, muna phipha meni yayi, khoku kakókulaku kedi mbala zodi, ngeyi watsúwangana mbala tatu.»

³¹ Kaasi Phetelu wávutula yi ngolu zoosu: «Keti kufwa, yifwa hakimosi yi ngeyi, yikusuwan-ganaku.» Balonguki boosu bázimbula phi phila mosi.

*Lombilu lwa Yesu kuna Ngetisemani
(Mth 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Bisa tula homa hamosi bisi tela mu khumbu ya Ngetisemani, amana Yesu wazimbula kwena balonguki bandi: «Zakalenu haha, kithama kina yikwata lombila.»

³³ Wábonga ha kimosi yi yandi Phetelu, Zyaki yi Yowani. Amana wáyandika kuyuka kyadi yi kiwayi.

^b **14:26 14:26** Kyakála kikalulu kya kuyimbilaka mikunga ku madya ma Phaki.

³⁴ Hanga wubazimbwadini: «Mbundu yama mu kiwayi yenina yi kuna lufwa; salenu haha, amana kalenu batokama.»

³⁵ Buna kaphusana ndambu, wábwa ha tsi amana wálombila ni, yuka bwalendakana, tangwa meni dina dyahaluka yi yandi.

³⁶ Kakala zimbula: «Aba, Tata, moosu maléndakana kwena ngeyi; halula kwena meni bungu dyadi. Kaasi ka luzolu lwa meni ku kaasi luzolu lwaku lwahangama.»

³⁷ Yesu wísa kwena balonguki bawu batatu amana kabawana banimba; wázimbula kwena Phetelu: «Simoni, wunimbi? Wulendiku mu kutokama keti tangwa dimosi?

³⁸ Kalenu batemuna, lombilenu phi, ndangu lubwaku mu kimeka. Kitembu kyazyama kyenina kaasi lutu lwalembwa lwenina.»

³⁹ Wáhaluka hika amana wálombila mu kulan-dulula ndinga zimosi meni.

⁴⁰ Kunima wisa vutuka hika, wubawani ku kilu, mukuma mesu ma bawu zitu mákala. Bámonaku biki bamuzimbwala.

⁴¹ Yesu wisa vutuka mu mbala ya tatu amana wábazimbwala: «Lunimbi hika, lulembwiki kwenu? Yimeni, tangwa dibwesukini. Mwana wa mutu bamulambudi ku moku ma basumuki.

⁴² Telamenu, thwendenu! Tala, wekina belabela wuna ndambudini!»

Yesu bamukwatini

(Mth 26:47-56; Luk 22:47-53; Ywn 18:3-12)

⁴³ Muna tangwa meni dina kakala zonza Yesu, Yutasi, mosi wa bawu kumi yi bodi wátula hahana, hakimosi yi mulumba-lumba wa batu

bakala yi mbedi za phoku yi khindi hana moku. Bábátuma kwena bambuta ba banganga Nzambi, balongi ba mitsiku yi bambuta ba bayuta.

⁴⁴ Yutasi wuna wakala mulambula, watekila basongila kidimbu kimosi mu kuzimbula: «Wuna yibumbakana, yandi wuna. Mukwatenu amana munatenu buna bwa bukheti.»

⁴⁵ Buna kátula, wubwesukini kuna kákala Yesu, wuzimbudini: «Labuni!» Amana wámubumbakana.

⁴⁶ Hanga batu meni bana bamubwidini Yesu amana bamunatini.

⁴⁷ Mosi wa bana bákala hahana, wáhola mbedi ya phoku, wámutapha musadi wa mbuta wa banganga Nzambi amana wámuhuta kwiti.

⁴⁸ Yesu wábazimbwala: «Lwisi khwata yi mbedi yi khindi, hanga mbedi ni ndwandwa yenina?

⁴⁹ Yíkala yenu bilumbu byosu kuna nzu ya Nzambi mu kulongaka, amana lwákhwataku. Kaasi mamana mabwini ndangu malungila Masonuku.»

⁵⁰ Hanga boosu bamusisini, amana batini kwabawu.

⁵¹ Ngunza mosi wakala mulanda, wadivunga muledi wa thangi. Bámukwata,

⁵² kaasi yandi wásutula muledi amana wátina kikhonga.

*Yesu ku thwala ya kimvuka kya mbuta
(Mth 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Ywn 18:13-14; 18:19-24)*

⁵³ Yesu, bamunata ku nzu ya mbuta wa banganga Nzambi, kuna bákutakanina bambuta ba

banganga Nzambi boosu, bambuta ba bayuta yi balongi ba mitsiku.

⁵⁴ Phetelu kakala mulanda kuna kyana, yi kuna kyanzala kya nzu ya mbuta wa banganga Nzambi. Buna kákota muna kati, wázakala yi batsinzidi^d, kikuma kya yikuyeta mbawu.

⁵⁵ Bambuta ba banganga Nzambi yi kimvuka kyambuta^e bakala sanda kimbangi kya mbi kikuma kya Yesu, ndangu bamuzengila ndola ya lufwa, kaasi bámonakyoku.

⁵⁶ Mukuma lawu dya bambangi ba luvunu bisa funda, kaasi bimbangi byáfwananaku.

⁵⁷ Ndambu ya batu bálubuka mu kumutila kimbangi kyaki kya luvunu:

⁵⁸ «Twámuyuka yandu mu kuzimbula: "Yiwulumuna nzu ya Nzambi yayi bátunga ku moku ma batu, amana mu bilumbu bitatu, yitúngulula yikwawu yina yakonda tungama ku moku ma batu."»

⁵⁹ Amana mbatanana buna, bimbangi bya bawu byákalaku fwanana.

⁶⁰ Hanga mbuta wa banganga Nzambi wute-lami hana kati dya lukutakanu, wáyufula kwena Yesu: «Keti kima wubatiku vutula? Biki wuzonzi kikuma kya bimbangi byabi babati kufundila baba?»

^d **14:54 14:54** Muhowu wa ngeleki wuna bábindula mu "batsinzidi" wenina muhowu wumosi wuna wubati zonzila "basadi". Batu ba mayedi ma lawu bana ba Bibila bisi kumbwala ni bayakala meni babana bawu bakala batsinzidi ba nzu ya Nzambi ya bayuta. Babana bakala lemvuka ku milongi mya mbuta wa banganga Nzambi. Bakalaku baphumbulu ba bisi Loma. ^e **14:55 14:55** Mth 5:22.

⁶¹ Kaasi Yesu kakalaku yakula, kakalaku vutula keti ndinga. Mbuta wa banganga Nzambi wámuhyula hika: «Ngeyi wenina Kidisitu, Mwana wa Nzambi wasambuka?»

⁶² Yesu wavutula: «Meni yandu. Amana lwamóna Mwana wa mutu wazakala kuna koku dya kitata dya Nzambi mukwa Ngolu zoosu amana kakwisa muna matuti ma zilu.»

⁶³ Hanga mbuta wa banganga Nzambi wuyati miledi myandif, amana wuzimbudini: «Kikuma kya biki twasandila hika bambangi?

⁶⁴ Luyuki benu-benu ngusi katukwani Nzambi; Abweti lubanzi benu?» Boosu bázimbula ni kufwa muna kufwa.

⁶⁵ Hanga batu bahika bamuhumi metya kuna mbunzu, bamufidingi mbunzu amana bamuti makufi mu kuzimbula: «Bikuleti, keti nati wuku-betini!» Amana batsinzidi bamuti mbata.

Phetelu wumutuni Yesu
(Mth 26:69-75; Luk 22:56-62; Ywn 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Buna kákala Phetelu wazakala kuna phenza, hana kyanzala, musadi mosi wa mukhetu wa mbuta wa banganga Nzambi wátula.

⁶⁷ Buna kámona Phetelu wakala yeta mbawu, wámutala amana wuzimbudini: «Ngeyi phi, wukadikini yi Yesu, mwisi Nazaleti.»

f **14:63 14:63** Kyákala kikalulu kya bayuta, kikuma kya mutu mosi, mu kuyata miledi myandi tangwa kayukini ni mutu wahika ngusi kabati tukwana Nzambi. Mbuta wa banganga Nzambi kásongila haha bwosu kákwikila yandi ni Yesu ngusi kátukwana Nzambi.

⁶⁸ Kaasi yandi wásuwangana mu kuzimbula: «Nzayiku, mbatiku bakula mana wuzodi wazimbula, ngeyi.» Kunima wálubuka ndangu kenda ku mwelu wa kyanzala; [hanga khoku mosi wukokuni.]^h

⁶⁹ Musadi wa mukhetu wámumona hika amana wayandikila mu kuzimbula kwena babana bákala hakana: «Yandu phi kenina mosi wa bawu!»

⁷⁰ Amana yandi wásuwangana hika. Kunima dya tangwa dya khunda, babana bákala hakana bázimbula hika kwena Phetelu: «Kyedika, ngeyi wenina mosi wa bawu, mukuma mwisi Ngadidi phi wenina.»

⁷¹ Hanga Phetelu wuyandiki mu kudya ndefi: «Yukani meni yimuzayi mutu yandu, Nzambi kapheka ndola!»

⁷² Amana muna tangwa meni dina, khoku wákokula mu mbala ya zodi. Phetelu wáyubuka ndinga yina kámuzimbwala Yesu: «Khoku kakókulaku kedi mu ya mbala zodi, ngeyi watsúwangana meni mbala tatu.» Hanga wuyandiki mu kudila.

15

Yesu bamunati ku nganda ya Philatu

(Mth 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Ywn 18:28-38)

¹ Kuma buna kwákhya, bambuta ba banganga Nzambi bákutakana hakimosi yi bambuta ba

^h **14:68 14:68** Mihowu myami myenina mu khunga, myenamwoku muna masonuku mahika.

bayuta yi balongi ba mitsiku mu kimvuka kya mbuta. Kunima dya kumukasa Yesu, bāmunata amana bāmulambula kwena Philatua.

² Amana Philatu wamuhyula: «Ngeyi, kyamvu wa Bayuta wenina?» Yesu wumuvutwadini: «Ngeyi meni wuzimbudibwa.»

³ Bimbangi lawu bakala mutila kwena bambuta ba banganga Nzambi.

⁴ Philatu wamuhyula hika: «Wubatiku vutula keti kima? Tala moosu mana babati kufundila!»

⁵ Kaasi Yesu kavutulaku hika keti kima, amana Philatu wáyituka lawu.

Yesu bamuzengidi ndola ya lufwa

(Mth 27:15-26; Luk 23:13-25; Ywn 18:39; 19:16)

⁶ Bwosu bwakala ni mu mukinzi wosu wa Phaki, Philatu kakala sula mutu wa boloku mosi, wosu wuna bakala lomba batu.

⁷ Kinga yakala mosi, khumbu yandi Balabasi, wakala mu boloku hakimosi yi bandwandwa, kikuma kya buna kahonda mutu mu tangwa dya mvwalangani.

⁸ Mulumba-lumba wa batu benda kuna nzu ya Philatu amana bayandika mu kumulomba ni kabahangila bwosu kyakala kikalulu kya bawu.

⁹ Philatu wabahyula: «Luzodi yiluyambwadila kyamvu wa Bayuta?»

^a **15:1 15:1** Philatu kakala kilolu mwisi Loma mu kinzunga kya Yuteya tukila mvula 26-36 ku nima lubutuku lwa Yesu Kidisitu. Philatu kakala yi mikanu mya lawu kwena Bayuta muna tangwa dina kakala kilolu kya mbanza. Mbala za lawu, kakala tonda kulungisa luzolu lwa Bayuta kikuma kya mikanu. Kakhana totisa kifulu kyandi kya kilolu mu mbanza wadi ni kakalaka yi mikanu.

¹⁰ Mukuma wázaya kwandi ni, bapfumu ba banganga Nzambi, kikuma kya kiphala bámulambwala yandi.

¹¹ Kaasi bambuta ba banganga Nzambi balundika batu ndangu balenga bayambwadila kaka Balabasi.

¹² Philatu wáhyula hika: «Amana biki yihanga buthwená kikuma kya yandu lwisi tela ni kyamvu wa Bayuta?»

¹³ Bakalunga hika: «Mukhoka ha kitakani!»

¹⁴ Philatu wábahyula: «Khi mbi kahangini?» Kaasi bawu bakalunga hika ngolu: «Mukhoka ha kitakani!»

¹⁵ Philatu wázola kasephidisa mulumba-lumba wa batu, wábasudila yandi Balabasi. Kunima dya kumuzyatwasa mafimbu Yesu, wámulambula ndangu bamukhoka ha kitakani.

Baphumbulu bamuseyi Yesu

(Mth 27:27-31; Ywn 19:2-3)

¹⁶ Baphumbulu bámulubulumuna Yesu yi muna kyanzala kya nganda ya pfumu wa mbanza, amana bákhokika kibuka kya baphumbulu.

¹⁷ Bámuvwatisa mvwela ya kabengi^b amana bátunga mukhonzi wumosi wa tsaku, bávwatisawa kuna mutwa wandi.

¹⁸ Kunima bayandika mu kumuheka mboti: «Mboti, kyamvu wa Bayuta!»

b 15:17 15:17 Mvwela ya kabengi: muledi wumosi wa thalu wa kabengi, wuna bakala wvatisa lwesi kwena bakyamvu yi kwena batu ba mupfunu wa lawu.

¹⁹ Bakala muzyatula muswangina muna mutwa, kumuhuma metya yi kufukamaka kuna thwala ya yandi.

²⁰ Tangwa bamanisa mu kumuseya, bámukatulaya mvwela yina ya kabengi amana bámuvwatisa hika miledi myandi. Kunima bámunata ku phenza ndangu benda mukhoka ha kitakani.

*Yesu bamukhoki ha kitakani
(Mth 27:32-44; Luk 23:26-43; Ywn 19:17-27)*

²¹ Mu kunata kitakani kyandi, baphumbulu balundika mutu mosi wakala hita, watuka ku bilanga, Simoni mwisi Sileni, tata wa Alekizande yi Lufwi.

²² Amana bámunata Yesu yi hana homa hana bisi tela ni Kolukota, disongidila: «Kizika kya Kibelengenzi kya mutwa.»

²³ Bázola ni bamuheka vinu dya kusanga milad, kaasi yandi wabwisadya.

²⁴ Bámukhoka ha kitakani, amana bakabana miledi myandi mu kubetilamya zeki ndangu bazaya kina kafwana kubonga kosu mutu.

²⁵ Dyakala tangwa dya vwa dya suka, ha bámukhoka ha kitakani.

²⁶ Bisona bina banamika byakala tendula kikuma kya ndola yandi, byakala yi mihowu myami: «Kyamvu wa Bayuta.»

²⁷ Hakimosi yi yandi, bakhoka hana kitakani bandwandwa bodi, mosi ku koku dyandi dya

d **15:23 15:23** Mila yi vinu bakalabya sadila hanga bilongu mu kulembika phasi za mutu wuna bakhokini ha kitakani.

kitata, mukwawu ku koku dyandi dya kimama.

[

²⁸ Bwabuna málungila mana básonika mu nzila ya Masonuku: «Bámusya mu kanga dya batu bambi.»^e

²⁹ Bana bakala mu kuhita, bakala mutukwana yi kunikisaka mutwa mya bawu; yi kuzimbulaka: «He! Ngeyi wakala zimbula ni wáwulumuna nzu ya Nzambi amana mu bilumbu bitatu wutungu-ludiya,

³⁰ dihulula ngeyi meni amana tuluka ha kitakani!»

³¹ Phila mosi phi kwena bambuta ba banganga Nzambi yi kwena balongi ba mitsiku bakala museya yi kuzonzaka: «Batu bahika kakala hulula amana kafwaniku kudihulula yandi meni!

³² Kidisitu, kyamvu wa Kiseledi, katuluka buth-wena ha kitakani, ndangu twamona amana twak-wíkila.» Batu bana bámukhoka bawu ha kitakani bakala mutukwana phi.

Lufwa lwa Yesu

(Mth 27:45-56; Luk 23:44-49; Ywn 19:28-30)

³³ Tuka tangwa dya tsinzi, phipha yábwa muna kinzunga kina kyosu tii yi kuna tangwa dya tatu dya masikidika.

³⁴ Muna tangwa dya tatu dya masikidika, Yesu wákalunga mu ndinga ya ngolu: «Eloyi, Eloyi, lema sabakatani?» Disongidila: «Nzambi wama, Nzambi wama, kikuma kya biki wungyambwa-didini?»

^e **15:28 15:28** Nzila yayi yeninamwoku muna masonuku ma lawu mana ma thama.

³⁵ Bahika, mu kati dya bana bakala hahana, bamuyuka, bazimbudini: «Talandi, Diya, kabati tela yandu!»

³⁶ Mutu mosi watyakula thinu, wabonga kitini kya vuya, wavundikikya muna vinu dya ngani, amana wazitikadya ku muswangina, kamuheka yandi ndangu kanwa. Amana wuzimbudini: «Yambulenu, twatala kamba Diya kakwisa mutulula hahana!»

³⁷ Kaasi Yesu wakalunga hika mu ndinga ya ngolu amana watabula moya.

³⁸ Kutala muledi wa zitu wuna wakala kabisa kizika kyahedila yi kina kyakala kyahedila kuluta mu nzu ya Nzambi wuyatukini mu byati byodi tuka ku londi yi kuna bandaf.

³⁹ Buna kamona phila yina kafwila, hanga satudiyoni wuna wakala hakana, kuna thwala yandi, wuzimbudini: «Mu kyedika, mutu yandu Mwana wa Nzambi kakadikini!»

⁴⁰ Hakala phi yi bakhetu bakala tala kuna kyana. Hana kati dya bawu, hakala yi Madiya mwisi Makatala, Madiya ngudi wa Zyaki wakhunda yi Zoze yi mukhetu wahika Salomeyi.

⁴¹ Babana bakala mulanda, bakala musadila phi tuka ku Ngadidi. Hakala hika yi bakhetu

^f **15:38 15:38** Nzu ya Nzambi yakala yi miledi myodi. Watheti wakala mu mwelu wa kizika kyahedila. Kizika kyahedila kyakala mbasi ya theti muna nzu ya Nzambi. Muledi wa zodi wakala ha kati dya kizika kyahedila yi kina kyahedila kuluta. Mbuta wa banganga-Nzambi lwesi wakala kota muna kizika kina kyahedila kuluta, mbala mosi muna mvula. Nzila yayi yibati zonzila muledi wa zodi. (Khaphu ya 26:3; Heb 9:3)

balawu bana bátombuka hakimosi yi yandi ku Yelusalemi.

Yesu bamuzesi mu mazyamu

(Mth 27:57-61; Luk 23:50-56; Ywn 19:38-42)

⁴² Masikidika hana mabwi kedi, yi bwosu kyákala kilumbu kina kyatekidila sabata, kina bakala yidikila muginzi,

⁴³ wisa tula Yozefu, mwisi Adimateya, wuna bakala zitisa phi ku kibuka kyambuta. Kakala hingila yandi phi Kipfumu kya Nzambi. Wenda kwena Philatu mu kulomba lutu lwa Yesu^h.

⁴⁴ Philatu wayituka lawu mu kuyuka ni wutabudiki kedi moya, wátedisa satudiyoni amana wámuhyula yuka ni thama katabwadikini moya.

⁴⁵ Buna káyuka meni dya satudiyoni, wáhana muswa kwena Yozefu mu kubonga mvumbi.

⁴⁶ Yozefu wásumba muledi wa thangi, wámutulula Yesu ha kitakani, wámuvunga hana muledi wa thangiⁱ amana wámusikula muna mazyamu mana básima muna kitadi. Kunima wákidika kalunga tadi kuna mwelu wa mazyamu.

⁴⁷ Madiya mwisi Makatala yi Madiya ngudi wá Zoze bakala simbulula bamona homa hana bamusya.

^h **15:43 15:43** Kulomba lutu: muna kikalulu kya bawu, mutu wuna wufwidini ha kitakani mu mesu ma thona, bisiku muzika yi luzitu. ⁱ **15:46 15:46** Muna tsadidi ya Bayuta, bakala vuya mananasi ma mutindu yi mutindu amana basitima kuna muledi wa kuvungila mvumbi kikuma kya kumufundika (Ywn 19:39-40).

16

Lufutumuku lwa Yesu

(Mth 28:1-8; Luk 24:1-12; Ywn 20:1-10)

¹ Buna dyáhita sabata, Madiya mwisi Makatala, Madiya ngudi wa Zyaki yi Salomeyi básumba mananasi kikuma kya kusita lutu lwa Yesu.

² Muna kilumbu kyatheti kya phosa, muna kati kya suka tangwa weka lubuka, béndá ku mazyamu.

³ Bakala dihyula bawu yi bawu: «Nati watúbundwamina tadi dina dyenina dyakukidika ku mwelu wa mazyamu?»

⁴ Kaasi buna bávumbula mesu, bámona ni kalunga ka tadi dina, dyakubundumuna kedi kuna kabeta.

⁵ Buna bákota muna mazyamu; bámona hakana mwana wa yakala mosi, wasikuka kuna koku dya kitata, wávwata mvwela yimosi ya katoki amana báyuka bweya.

⁶ Kaasi wubazimbwadini: «Lukalaku yi bweya; Yesu mwisi Nazaleti lubati sanda, wuna bákhokiki ha kitakani. Wúfutumuki ku bafwa, kenahoku haka. Talenu homa hana bámusikudikini.

⁷ Kaasi alwenda zimbula kwena balonguki bandi yi kwena Phetelu: "Wulutekididini muna Ngadidi; kwakuna lwamúmonina, bwosu káluzimbwalabwa."»

⁸ Balubuka mu mazyamu, amana benda thinu, bakala tekita yi kitswi. Amana bámenikinaku keti kwena mutu mukuma bweya bakala bwawu.

Yesu wudimonikisi kwena Madiya mwisi Makandala

(Mth 28:9-10; Ywn 20:11-18)

[^a

⁹ Kunima dya lufutumuku lwandi, muna suka-suka dya kilumbu kyatheti kya phosa, Yesu wádimonikisa theti kwena Madiya mwisi Makatala, mwena yandi kalubula bitembu bya mbi tsambwadi.

¹⁰ Madiya wenda nata musamu kwena babana bákala yi Yesu. Mu khondu bákala yi kudilaka.

¹¹ Tangwa báyuka kuzimbula ni Yesu mu luzingu kákala amana wámumona, bawu bakwikilaku.

Yesu wudisongidi kwena balonguki bodi

(Luk 24:13-35)

¹² Kunima dya bwabuna, Yesu wádimonikisa, mu mutindu wahika kwena balonguki bodi hana kati dya bawu bakala kwenda mu mahata.

¹³ Bisa vutukisa bawu phi mu kusamunabwa kwena bakwawu, kaasi keti bawu phi bábakwikilaku kaka.

Yesu wudisongidi kwena balonguki kumi yi mosi

(Mth 28:16-20; Luk 24:36-49; Ywn 20:19-23; Mhb 1:6-8)

¹⁴ Ku tsuka, Yesu wisa disongila kwena balonguki kumi yi mosi buna bákala kuna mesa; amana wábakaya kikuma kya kukonda kwa

^a **16:8 16:8** Tukila nzila ya vwa yi kuna nzila ya makumodi zenamwoku muna masonuku ma lawu mana ma khulu.

lukwikilu lwa bawu yi mbundu ya tadi ya bawu, kikuma bakwikilaku mwena batu bana bamumona kunima dya kufutumuka kwandi.

¹⁵ Kunima wubazimbwadini: «Alwenda muna tsi yosu amana samunenu Musamu wa Bukheti kwena phangamu yosu.

¹⁶ Wuna wakwikila, watambula phi mbotika kahuluka; kaasi wuna wakwikilaku bamuzengila ndola.

¹⁷ Talenu bidimbu babazayila bana bakwikila: bakukwasa bitembu bya mbi mu khumbu ya meni; bazonza mu ndinga za pha;

¹⁸ Bakwata banyoka kuna moku, honi banwini ndikila, keti ya khi mutindu, yabhangaku keti kima; bathetika moku kwena bambefu amana bawu phi bakwata kola.»

Thombuka ya Yesu

(Luk 24:50-53; Mhb 1:9-11)

¹⁹ Kunima dya kubazonzisa, Pfumu Yesu bamutombula ku zilu, amana wazakala kuna koku dya kitata dya Nzambi.

²⁰ Amana balonguki benda mwangisa musamu muma mwosu. Pfumu kakala hakimosi yi bawu amana kakala lungisa Ndinga muna bidimbu bya khumbwa bina kakala byawu.]

Yaka NT

The New Testament in the Yaka language of the Democratic Republic of the Congo

copyright © 2022 The Seed Company in coordination with Forum Communautaire des Traducteurs de la Bible et Alphabétisation

Language: (Yaka)

Contributor: Coordination Inter-Eglises pour l'Alphabétisation et Traduction en Langues Gabonaises

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.

- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Dec 2025 from source files dated 10 Jul 2025

bbfa98c9-db25-5a12-b9aa-d16c7103581d